

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА
КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

25. РЕДОВНИ САСТАНАК

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА

КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА
ДРЖАН У БЕОГРАДУ 24. МАЈА 1920. ГОДИНЕ.

ПРЕДСЕДАВАО:

Потпредседник др. ИВАН РИБАР.

СЕКРЕТАР:

ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ.

Присутна сва господа Министри осим министра војног и морнарице, и министра пошта.

Почетак 15³/₄ часова.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: Отварајем 25. редовни састанак Народног Представништва. Изволите чути записник прошлога састанка.

Секретар др. ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: прочита записник 24. редовног састанка.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: — молим, господо, има ли какве приметбе на протокол? — (Нема).

Примедбе нема, записник се оверовљује.

Молим госп. секретара да изволи прочитати молбе упућене Народном Представништву.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава ове молбе:

Владимира Гладовића опћ. деловође у Комирићу, да му се сва непримљена плата у овоме рату исплати;

Милоша Кваса, крзнара и Марка Војновића, ковача из Босића за потпору;

Душана Новаковића, да се поново прими за надзорника пруге Штајнбасових жељезница у Бравскоме срез Кључки Босна.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: — Све ове молбе упућују се одбору за молбе и притужбе.

Молим госп. секретара да изволи прочитати једну посланичку молбу за одсуство.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава молбу госп. Игора Стефаника народ. посланика, који моли за тронедељно одсуство ради одласка у Париз због свога брата.

Госп. Председнику Скупштине, Београд.
Брат ми је умро. Због иметка морам ићи у Париз. Молим тронедељни препуст.
15 маја 1919.

Игор Стефаник с. р. Народни посланик.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: подељује ли Народно Представништво тронедељно одсуство г. Игору Стефанику? (Подељује).

Молим г. секретара, да изволи прочитати интерпелације.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава интерпелације Милана Секулића и другова на госп. Министра Војног о лиферовању јечма и зоби за војску.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Ја молим г. председника, да се ова интерпелација прочита у целини.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: — потребно је, да ваш захтев потпомогне 20 посланика.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Ја молим 20 посланика да ме подпомогну, да се ова интерпелација у целини прочита (потпомаже га довољан број посланика).

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: прочита интерпелацију Милана Секулића и другова на г. Министра Војног.

Пошаредседник др. ИВАН РИБАР: изволите чути остале интерпелације:

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава даље ове интерпелације:

Интерпелацију Светозара К. Ђорђевића на г. председника Министарства о злоупотребама у трговини неких чиновника Министарства Спољних Послова;

интерпелацију Светозара К. Ђорђевића на г. Министра Финанција о оскудици монополских артикла;

интерпелацију Стојана Рибарца на госп. Министра Војног о закључењу 300 вагона зоби са браћом Цветковић;

интерпелацију Живојина Златића на госп. Мин. Унутрашњих Дела о Сретену Којићу народ. посланику, који је изузео близу 10.000 динара из државне касе на рачун округа Крагујевачког.

(Види све ове интерпелација на крају састанка).

Пошаредседник др. ИВАН РИБАР: — Све ове интерпелације упућују се надлежним Министрима.

Молим госп. секретара да прочита извештаје г.г. Министара, кад ће поднети одговоре на интерпелације:

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава ове извештаје:

а) извештај г. председника министарства да ће на питање г. Марка Даковића одговорити, кад буде стављено на дневни ред.

б) извештај госп. Министра за социјалну политику, да ће на интерпелацију госп. др. Мехмеда Спахе у ствари издавања социјално-политичких наредаба и Босни и Херцеговини одговорити, кад буде стављена на дневни ред.

в) извештај госп. Министра за социјалну политику, да ће на интерпелацији г. Станка Банића о радничком питању у Далмацији одговорити, кад буде стављена на дневни ред.

г) извештај г. министра за социјалну политику, да ће на интерпелацију г. Мелхнора Чобала због неисплаћивања потпора сиромашним фамилијама, чији су хранитељи у ропству, одговорити кад буде стављена на дневни ред.

д) извештај г. председника министарства, да на интерпелацију госп. Кристана о догађајима у Корупшкој не може за сада одговорити;

е) извештај г. министра унутрашњих дела, да ће на интерпелацију г. Хамид бег Храснице и другова о поступку јавних ор-

гана котара Дервентског у Босни одговорити кад се стави на дневни ред.

Пошаредседник др. ИВАН РИБАР: Све ове интерпелације ставит ће се на дневни ред у наредној седници.

Молим г. секретара да прочита извешће начелника среза ваљевског.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: заопштава извешће начелника среза ваљевског да је народни посланик Владимир Жујевић умро 23. ов. мј и да је погребен у Врачеву.

Народној Скупштини

Народни посланик Владимир Жујевић, умро данас у 11 часова

Погреб 25 ов. м. у Врачевићу.

Мионица, Начелник среза, Борисављевић.

Ово извешће начелника среског упутит ће се одбору за верификацију.

Код овога извештаја саопштено је, да је наш друг Владимир Жујевић преминуо 23. ов. мј. Ја позивам народне посланике да му кликну: Слава му и Вечна Памјат! (Сви народни посланици устају и одзивају се председнику.)

Изволите чути питања посланичка.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: саопштава ова питања:

Усмено питање г. Јураја Бианкини-а на председника Министарства о крвавим догађајима у Задру;

Усмено питање г. Веља Вукичевића на г. Министра за Искрају и обнову земље; зашто је из распореда давања помоћи окрузима испао округ пиротски;

Усмено питање г. Димитрија Машића на г. министра војног јели г. Константин Поповић лиферант брашна за време истраге био у притвору и јели постала пресуда извршна.

Пошаредседник др. ИВАН РИБАР: Прије него пређемо на сама питања, ја би био слободан умолити госпуду народне посланике, да код својих питања буду у смислу и духу самог нашег пословника сасма кратки. Са кратким питањима може се добити исто што и са дугима, а ако тко хоће дуље да образлаже нека то онда поднесе у форми интерпелације. Надаље молим госпуду народне посланике да на одговоре поједине госпуде министара буду такођер сасма кратки како то предвиђа и наш пословник те да се изјављују да ли су одговором задовољни са да или не.

Ријеч има народни посланик госп. Веља Вукићевић да стави питање.

ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: — Ја имам да упутим једно питање на господина министра за исхрану и обнову земље. Прочитао сам наиме једну notiцу у листу „Демократији“ где се јавља о некој деоби извесног брашна, кукуруза и разних других артикла појединим окрузима у Србији. Ту су цитирани ови окрузи овим редом: (чита). Округу Моравској дато је 8 и пол вагона, Смедеревачком 6 вагона, Пожаревачком 8 и пол вагона и т. д. да неби тако ређао колико је вагона, главно је то, да је том деобом дата помоћ окрузима, који се иначе по својој природи земљишта сматрају за богате, а изостављени су окрузи као Ваљевски, Врањски, Нишки, Ужички и Пиротски. Ја немам ништа против тога да се свим окрузима у Србији помогне. Сви они требају помоћи, али кад се почне помоћ да дели с оне стране и тамо, где је најтеже и најгоре, а то је у округу Врањском, Нишском и Пиротском. Ти су окрузи најсиромашнији. Стога сам слободан ставити упит на господ. министра за исхрану, какви су разлози руководили министарство, кад је на овај и овакав начин деобу ове јавне помоћи извршило?

Пошредседник др. ИВАН РИБАР: Ријеч има господин министар за исхрану.

Министар за исхрану и обнову земље др. АНТУН КОРОШЕЦ: — На питање господ. посланика имам да одговорим толико, да смо ми имали да разделимо 17 вагона пшенице, ражи и кукуруза. Осим тога у нашим магацинама имали смо 16 вагона пшенице, 6 и $\frac{3}{4}$ вагона ражи, 12 вагона кукуруза у зрну, и 18 вагона у клипу. Што се тиче снабдевања храном ми смо Србију раздијелили у пет подручја. Прва база за снабдевање сјеверне Србије је Београд, и што се може довући из Београда, то спада у прво подручје. Друга база је Груз, одакле се снабдева западна Србија, а подбазе су Вишеград, Краљево, Нови Пазар и т. д. Трећа главна база нам је Солун, одакле снабдевамо три подбазе Битољ, Скопље и Ниш. За то, јербо је тих 17 вагона пшенице, ражи и кукуруза било у Београду, разумљиво је, да смо ми ради саобраћаја морали најприје ту храну подијелити оном подручју, које се снабдева из Београда. То снабдевање је извршило не само министарство исхране, при чему су судјеловали наши референти, него смо позвали и средишњи одбор српске народне скупштине, да при том судјелује. И тако су изасланици средишњег одбора и наши референти раздијелили ту храну.

Што се тиче пшенице у нашим магацинама, раздијелена је тако, да је округ сме-

деревски добио 3 вагона, крајински 4 вагона, тимочки 3 вагона. Ражи добио је округ смедеревски један вагон, крајински један вагон. Кукуруза у зрну добио је округ подрински 2 вагона, тимочки 2 вагона, мачвански 1 вагон, моравски 1 вагон, крушевачки 3 вагона. Кукуруза у клипу добио је округ смедеревски 2 вагона, пожаревски 2 вагона, мачвански 1 вагон, моравски 4 вагона, подунавски 4 и пол вагона, а нешто је остало кукуруза овдје у магацину, да имамо за хитну помоћ, ако дође из овог или оног округа молба за храну.

Ја мислим, да је господин посланик разумео, зашто је се ово овако догодило. Кад би ми имали саобраћајна средства и више хране у нашим магацинама, онда би лако снабдевали не само прву базу, него и трећу и четврту и пету. Толико сам имао да одговорим на питање господина посланика.

Пошредседник др. ИВАН РИБАР: Ријеч има господин народни посланик Веља Вукићевећ да се изјави о одговору. —

ВЕЉА ВУКИЋЕВИЋ: — Ја морам да се извинем. Ја сам питање упутео редовним путем, а зашто га господин министар није добио ја нисам крив.

Но друга једна је ствар овде. Постоји могућност и за снабдевање оних крајева, које сам ја нарочито споменуо. Постоји наиме водени пут којим се може храна преко Бугарске одвести. Као што су храна и брашно за наплаћивање могли бити послани извесним путем, исто тако је могла да се и јавна помоћ тим истим путем однесе, нарочито тим пре што су ти окрузи тако сиромашни, да и у најредовнијим годинама трпе и пате. Ови окрузи уз Саву и Дунав, поред ове хране, која им је раздељена примили су опљачкану стоку, док ови крајеви, које сам споменуо, нису примили ништа. А о том је требало водити рачуна. Ја сам покренуо то питање ради тога, да се господин министар упозна с том ствари, и да првом могућности то поправи на тај начин, што ће било стоку било храну првенствено ставити на располагање тим крајевима, који до сада нису ништа добили.

Пошредседник др. ИВАН РИБАР: Ријеч има господин министар за исхрану.

Министар за исхрану и обнову земље др. АНТУН КОРОШЕЦ: Што се тиче снабдевања нишког округа, то ми чинимо преко Цариграда, жељезничким саобраћајем, којим се довози америкашко брашно. А што се тиче оне хране, о којој сам мало прије говорио, пошто није била довољна количина за читаву

Србију, онда је било потребно, да ту малу количину раздијелимо у најближе округе, које су назначили они, који познавају прилике у Србији и изасланици средњег одбора српске народне скупштине.

Што се тиче стоке, господину посланику можда није познато, да ја досад нисам имао у свом ресору раздеобу стоке, те сам то фактично тек пре неколико дана примио, и да је било тако мало стоке, да ту стоку нисмо могли разделити на читаву Србију, него на оне округе, које су означили као најпотребније.

Ја још једанпут уверавам, да су количине тако мале, да нисам могао снабдети 29 округа Србије с тако мало вагона.

Пошредседник др. ИВАН РИБАР. Има рјеч г. Димитрије Машећ да стави питање на г. министра војног, али пошто г. министар војни није присутан, г. посланик одлаже реч.

Има реч дон Јурај Бианкини за питање на госп. министра председника.

ЈУРАЈ БИАНКИНИ. Господе заступници! Господине министре! По мом кратком писменом упиту, јур вам је познато, да сам присиљен обратити се на Вас ради ужасног стања, у којем се налазе наша браћа у цијелом окупационом подручју, а особито у граду Задру.

Рекли да влосретна талијанска окупација прелази у једну нову фазу. До сада смо их имали двије. Прва је била фаза лажног пријатељства. Дођоше нам прекоморски гости, нит жељени, нит позвани, и ушуљаше се у нашу кућу под барјаком пријатељства. Дошли су у име Антанте као наши пријатељи, и чули смо их јавно и гласно клицати: „Живјела Југославија!“ Али одмах други дан смо их познали! Увидили смо, да је њихово умиљато поступање само лицемјерство, издаја, кукавштина, страх да их не отјерамо из наше куће прије, него ли се угњезде. (Одобравање).

Друга је фаза талијанске окупације била насиље. Свима је вама познато, господо заступници, колико је наш народ пропатио у ово пола године од када стеће под окрутним талијанским јармом. Нема муке, нема перфиднога мучила, којим он није био мучен! Његов мили матерински језик изагнаше му из уреда и из школа. Ударцима, гладом и затвором силе га да занече своју народност и да се најави Талијанцем! (Опће згражање). Апсе га и влостављају само за то, ако чита своје домаће новине, ако запјева своју пјесму,

ако окити своје груди народном врпцом или развије над својим кровом народни барјак. По ноћи проваљују у његове станове, краду и разносе његову крваву муку. (Повици: „Барбари“!) На хиљаде и хиљаде наших људи и жена прогнаше из своје домовине у најнездравије крајеве Италије. Многи јур оставише своје кости у клетој туђини. Сардинија је препуна наших гробова и наших болесника. Пошто им брутална сила не помаже, талијански барбари кушају и гадну корупцију, подмићивање храном, не би ли наш народ скренули с правог пута. Али им је све узалуд! Ми правим поносом можемо казати, господо заступници, да се је наш народ показао јуначан и проти свим средствима талијанске корупције! (Бурно одобравање). У цијелом окупационом подручју, народ наш стоји постојано као клисурина и кличе: Нека живи моја мила домовина Југославија! (Бурно пљескање.)

Сад, када непријатељ наш види да све те досадање његове бруталности не помажу, он хоће да куша терор, страховање, јавно мрцварење нашега народа. (Повици згражања). То ће се, господо заступници, чинити можда немогуће изображеном свјету, тим више, што смо одавна у доба примирја, али су чини ту. Нема већ сумње, да је талијанска окупација у нашим јужним земљама прешла у трећу фазу, у фазу терора.

Мала, али дивна Далмација броја 88 политичких опћина. Од свих тих опћина једна једина, још прије рата, била је у рукама талијанских домаћих изрода, којима се је пропала Аустрија увјек служила у сврху да раздваја и ослаби одпорну снагу нашег народа. Град Задар био је у задњим годинама једином тврдом кулом у Далмацији, те огавне аустријске политике премда је пучанство града Задра добром половином, југославенско. По самим аустријским статистикама укупна опћина задарска године 1910. бројила је 35.730 становника, од којих је било 26.712 Србохрвата. Ове школске године, под окупацијом талијанском уписало се је у пучке школе града Задра 1016 југославенске деце, а само 564 талијанске. Италија, која у нашим крајевима вијерно слиједи стопе Аустрије и хоће да јој буде баштиницом, одабрала је град Задар за проглашење терора у Далмацији.

Има већ 14 дана да у Задру влада потпуно страховање. У Задру је угрожен живот, угрожено је имање наше браће! (Повици згражања.) Солдатска талијанска, праћена шаком домаћих изрода, иде дању и ноћу по граду

и где нађе једног Југославена, злоставља га, бије га, задаје му крвавих рана и на сваки начин га мучи. (Повици: Барбари! Барбари!) Па не само то, господо заступници, него ти барбари 20. вијека проваљују и у куће наше браће, ломе врата и силом улазе, да их бију и злостављају. Тим пригодама догађају се страшни призори. Од многих ужасних приказа, који су се ових дана узастопно у Задру догађали, споменути ћу овдје један. Талијански карабинери са градском фукаром продријеше силом у стан нашег Југославена Бакотића. Ту му нађоше невину обитељ. Дјеца падоше на кољена и плачући, склопљених руку молише карабинијере да им поштеде бар осе и мајку. Карабинијери брутално одгурнуше у кут једну дјецу и упрјеше проти њој бајунете! (Опће згражање.)

Господо заступници! Ја бих тешко могао својим ријечима потанко предочити Вам анархично стање, које је ових дана преузело мах у главном граду Далмације. Стога молим господина председника, да ми допусти да прочитам само неколико уломака једног чланка задарскога „Народнога Листа“, који ми је срећом мало прије данашње сједнице допрдо до руку. И то не поштом, јер су талијански окупатори опколили Далмацију кинеским зидом, него особитим улаком, који се криомице провукао кроз велобитске врлети, да нам донесе здвојни вапај наше задарске браће. Чланак је написан дне 16. о. м., дакле пре осам дана, а талијанска цензура сасвим га је заплијенила. Ипак се прекоморски барбари стиже, да њихова „јунаштва“ дођу на видјело! (Тако је) „Народни Лист“ пише: Од недеље дне 11. о. м. послерије подне влада у Задру такав терор, какав су Југословени града једва могли вјеровати да ће доживјети. Задарска улица умјетно разјарена, најиздашњије потпомагана од појединих и од читавих чета талијанских војника, уз скоро посвемашњу пасивност или немоћност органа јавног мира и реда, почиња таква барбарства, такове злочине и повреде најелементарнијих и најсветијих права мирних грађана, да је све немогуће описати и невјеројатно мора да изгледа свако казивање. Треба се наћи у кожи нас задарских Југословена, бити циљем сваковрсних пријетњи, увриједа и нападаја, бити ударани и израњени и још уапшени и прогањани, за искусити што значи бити безправан и за оствједочити се, како је оправдан наш болни крик, којим већ од дуго времена вапимо, да се овом несносном стању даде лијека. Даље овако не можемо, сами смо и голоруки, док је на противној страни оружје, власт и војска. По за-

дарским улицама води се неједнака борба Јунаци мрака, јер се осећају довољно заштићени доказују баш „плебишитарно“ своју надмоћ: нападају наше људе, педесет и сто на једнога. (Свестрано згражање.)

О нападају дне 11. о. м. исти лист на- даље каже: „Југословени су добилл модрица и крвавих глава, али од нападача није нитко задржан да одговара, премда су наваљивали и ударали пред очима талијанских часника и карабинијера, паче и преко њихових глава, а у много случајева и са убојитим оружјем. Онај наш, који се је дрзнуо на нападај реагирати, био је још ухапшен и даље малтретиран. То је трајало цијелу недељу до у ноћ. Ова неједнака битка је настављена у понедељак 12. о. м. у јутро и цијели дан и ноћ у уторак 13. и у сриједу 14. и траје свеу- диљ.“ (Повици: Крволочни дивљаци!)

Још један грозни уломак, па сам свршио:

„У уторак послерије подне 13. о. м. одлучише нападачи, да навале на препарандију у Арбанасима. Видјело се, гдје се скупљају и упућују ван града баш из касарне, гдје је прије била њемачка пучка школа. Одоше сви оборужани до зубију, предвођени од мноштва талијанских војника и „ардита“. Навалише камењем на препарандију и полупаше прозоре, а неколицину дјака натукоше. Једна скупина од пар стотина са војницима и карабинијерама проваљила је у куће мирних грађана, на Коловарима. Силом проваљаше врата и уђоше у станове Југославена Бакотића, Будака и Кеслера. Разуздана руља и војници бодезима у руди разбацаше све покућство, уништујући, инсултирајући. Не поштедиши ни ситну дјечицу, ни дојенче једно од крвавих 6 мјесеци. (У цијелој дворани згражање!) У постељама и чак у малој вибки тражиле су своје жртве, пробадајући скроз и скроз бодезима. До у касну ноћ трајала је у Арбанасима овакова нечасна битка. Очеvidци нам приповиједају, да је највише доминирао поклик: „Аванти Савоја!“ Али нам потврђују и то, да су се нападачи вратили у град однијевши собом приличне батине. Свакако у њиховим редовима има неколико војника и карабинијера озлеђених.

При концу овог споменутог чланка „Народни Лист“ доноси имена свих оних, који су били рањени ова три дана. Рањених тешко и лагано има преко 50. Између рањених читамо имена: здравственог референта за Далмацију др. Драгутина Випауца, он је у слјепочицу тешко рањен, судаца др. Масовчића и др. Николића, надворника пучких школа

др. Приможиха, академичара Паитониа, Милчевића, Ђупановића, Емера, Меладе и Зоровића, проф. Стојковића, велетржца Реље и т. д. — Прекоморски дивљаци нису сустегли своји погану руку ни пред њежним сполом те инсултираше и многе задарске красотице... (Повици: Прави барбари!).. као госпођице: Ивачић, Јуришић, Кеслер, Бакотић, Стојанов, Нонковић и т. д.

Чланак „Народнога Листа“ завршује овако: „Нисмо у стању све забиљежити, што се догодило, тим више, да се барбарства док ово пишемо још настављају. Али нашу дужност ћемо извршити и извијестити јавност.“ (Живо одобравање. Повици: Слава „Народному Листу“!)

Господо заступници! По овим тежким чињеницама очито се види:

Прво: да у Задру наши људи немају никакове заштите, да су безправни, ван закона.

Друго: да окупациона власт, која је дошла у нашу кућу, тобоже да чува ред и мир, шири неред и анархију (Гласови: Тако је!) дапаче, да она сама мучи мрцвари мирне наше грађане, које је прва позвана да штити и брани. (Одобравање.)

Треће: да одговорност за све злочине што се догађају у Задру и у свој окупационој зони, пада не само на талијанску власт — коју добро познајемо и од које се никаквом добру не надамо — већ и на све Антантине власти. (Буран аплаус.)

Наши крајеви, господо заступници, нијесу окупирани у име Италије, него у име Антанте. Звјерство, које Италија у оним крајевима обавља, невина народна крв, коју она ондје пролијева, пада не само на грјешну главу Италије, него и на главу цијеле Антанте. (Дуготрајни пљесак и гласови: Тако је!) Антанта је дужна да напоскон интервенише и да не допусти, да се наш народ и даље злоставља и да се у нас догађају ствари, каквих се је у задње доба видило само у Белгији и Јерменији.

Ја сам, господо заступници, био увијек као и сви Југославени, искрени пријатељ и поштоватељ Антанте. Али да Вам право кажем, откада видим, како она нехајно допушта, да талијанске власти под њезиним именом газе и муче наш народ, ја сам изгубио према њој много и много поштовања. Ја се бојим, пођу ли ствари овако даље, да ће Антанта постати нашем народу исто тако мрска и одвратна, као што му је данас мрска и одвратна злогласна Италија. (Узвици: Тако је!)

Ово би господа у Паризу и Лондону имала добро запамтити. (Одобравање.)

Господо заступници! Ма какве биле будуће одлуке Антанте, остала она при досадашњој кобној пасивности или вршила напоскон своју дужност — ми морамо данас бити тешко забринути за судбину наше јадне браће у окупираним зонама. Једанпут, кад је терор почео, тко зна како ће се и гдје свршити? Тко нам јамчи, да се на нашем приморју не ће обновити и Бартоломејска ноћ? Наши душмани не зазиру од никаквих средстава, они су и подли и крволочни. Мало је које мјесто у окупационој зони, гдје се није већ пролило више или мање невинне крви нашег народа.

Тко зна до кога ће степена стигнути крволоштво наших окупатора?

Терор, који се је почео провађати у Задру — кажу очито наши душмани — није него мала епизода. (Узвици згражања) Пријетње су далеко ужасније. Рек би по свему да Талијанци увиђају како их народ никако и нипошто не ће, а да увиђају, да се не може наћи ни у Паризу савјестних људи, који би нас продали мрском туђину, као ниему марву. (Буран аплаус.) Стога су постали кивни и бијесне ђаволском осветом. Хоће прије срамотног поласка, да се освете народу, који их је презирно одбио, који је одолио њиховому миту и њиховој сили, који је свјетло сачувао своју част, своје име, а хоће да сачува и своју будућност у слободној и уједињеној домовини. (Живо одобравање и пљескање.)

Што су кадри, господо заступници, још учинити наши непријатељи од освете и од бијеса, када их будемо одпремали из наших крајева, нека нам они сами кажу. Имам овдје број 37 о. г. талијанског листа „La Dalmatica“, у коме се налази говор начелика задарског др Зилиотиа, једног од највећих изрода, које сам у свом животу упознао Цензура талијанска, која не пропушта ни најистинитије ни најобјективније вијести наших новина, пропустила је без опаске тај управо санкилотски говор, у којему господин начелник између осталог каже фанатизованој улици ове текстуалне ријечи:

„Ако би пер абсурдум велике власти присилите Италију, да се повуче из нашег града Задра, не треба да ми се кунете, јер знам, да би висви, и људи и жене, и старци и дјеца, изишли да супротставите своје груди непријатељима, а задњи би запалили наше ку-

ће и наше цркве, да не остане камен врх камена.“ (Узвици згражања.)

Ово, господо заступници, може бити једна комедијашка тирада, обичајна Талијанцима, али би могла бити и једна озбиљна пријетња освете и очаја. Стога ми морамо бити справни на све, тим више, што је наш народ без оружја и што је силна талијанска војска са сваковрсним бојним справама поклопила све наше јужне крајеве. А нама је познато да Талијанци знаду бити јунаци, кад се ради напасти сто на једнога, (Одобравање.) Нама је познато, да они знаду и славити „La più grande vittoria del mondo“ — највећу светску побједу — али само онда, кад непријатељ збаци оружје, као што су га они наши војници збацили на Пиави, да поспјеше расуло тиранске Аустрије. (Плескање) Ми морамо свакако бити справни на све евентуалности. Ми морамо заштитити нашу браћу и од отровних стріјела будућих бјежећих Парта и од грозних мучила данашњих Авара (Тако је!) Стога ја сам сматрао својом светом дужношћу, да упутим господину заступнику министра вањских посала ове упите:

1.) Шта је досада краљевска влада подузела на устук крвавим догођајима, који се од више времена у Задру понављају са стране залуђене градске руље, потпоможене од талијанских војника?

2.) Је ли краљевска влада вољна уложити све своје силе у сврху да се чим прије одашаље у Задар довољан број непристраних антантинских чета, или бар два ратна брода за уздржање реда и мира и обезбеђење живота и имања наших држављана?

Несумњам, господо заступници, да ће наш представник министарства вањских посала учинити све што је до њега и да ће ове упите и наведене догађаје донијети чим прије до знања дотичним властима у Паризу. Али, самим тим ја не бих могао бити задовољан. Јер има већ пол године, да наша јадна браћа у окупираним земљама овако непрестано трпе и гину од талијанског зулума; има пола године да се шаљу представке антантиним властима, описујући потанко њихове муке и њихове биједи, али се Антанта досада жалибоже није макла! (Узвици: Тако је! Срамотно!)

Ова недостојна игра мора већ једном свршити. Ми смо се најпожртвовније борили с Антантом за своју и њезину слободу, или смо крв своју пролијевали зато да, знаменити дио нашега народа замијени крвави аустријски јарам са још крвавијим и суровијим талијанским јармом. (Бурно одобравање и плескање.)

Ово је данашње стање понизујуће а незаслужене немарности ми несмијемо надаље трпјети. Скрајно је вријема да Антанта врши своју дужност. (Опће одобравање.) Њезина је дужност упутити своје чете, своје ратне бродове у крајеве, гдје се наш народ тако дуго барбарски тлачи и гдје му ето пријети и скрајња погибел.

Иначе нека наши представници слободно увјере господу у Паризу, да ће доживити врло ружних догађаја у окупираним крајевима, јер је народ почео већ губити свако устрпљење. Ја сам чуо, господо заступници, од бјегунаца, који свакога дана на хиљаде и хиљаде остављају родну грудуду, да народ у данашњим приликама више живити не може и да је у свом очају справан и своју главу да изгуби. Народ пита: „Гдје су наши савезници? Гдје су наша браћа? Гдје је наша војска, зашто не дође да нас обране од непријатеља?“

Нема сумње, господо заступници, да се гледе окупираних крајева налазимо на врло судбоносном раскршћу. Или ће онамо Антанта вршити своју дужност и ставити ред, или ће очајан народ сам покушати да стресе крвави јарам па што Бог даде и срећа јуначка. (Живо одобравање.)

У овом задњем случају свемогућа Антанта моћи ће забранити интервенцију наше војске, али ко да забрани нама слободним грађанима да прискочимо у помоћ потлаченој нашој браћи? (Бурни аплаус.) Нема силе на свјету која нам може то забранити.

Устаће наши стари хајдуци, устаће наше комите, наши зелени кадри, устаће свак, који има и мало чувства самилости за своју мучену браћу. (Живо одобравање.) Гудуре велетске и динарске нашем народу су познате, а непријатељу су непролазне. Са оних небних висина види се дивно наше Јадранско море. Није далеко. У оном мору наћи ће свој гроб прије или после незаситни наши сусједи, најживнији и најзавиднији данашњи наш непријатељ — Италија! (Буран аплаус и дуготрајно одобравање.)

Пошредсједник др. ИВАН РИБАР: Реч има председник Министарског Савета и заступник Министра Иностранних Дела г. Ст. Протић.

Председник Министарског Савета и заступник Министра Иностранних Дела СТОЈАН М. ПРОТИЋ. — На ова два питања, поштованог господина посланика, ја, господо, могу одговорити само оно, што је он већ сам наукао и казао мени, да ћу му одговорити. Савим је природно, да му ја сад не могу од-

говорити ништа више него то, да ја са мојим друговима заједно сваког дана, и свакога часа чинимо све оно, што можемо да олакшамо врло тежак и врло несносан положај нашем народу у окупираним крајевима. Ако ми, господо, немамо од тога успеха и нисмо га досада имали, ја мислим, да ће господин посланик веровати, да нисмо ми за то криви.

Ја ћу и од сада као и досада, заједно са друговима мојим, радити да ублажимо колико год можемо овај положај, а да га отклонити не можемо све дотле док је тамо талијанска војска, то ћете сви ви веровати. Ја нисам знао за многе од ових факата и то није никакво чудо. Госп. посланик Бианкини вам је сам рекао на који начин је он сам дознао за многе од ових факата. Већ по томе, господо ви видите како нам је тешко и да сазнамо све што се тамо у окупираним нашим крајевима ради. Али чим сазнамо и што год сазнамо ми сместа јавимо тамо у Париз нашој делегацији са поруком, са упутствима, која се по себи разуму, и што би она учинила и без икаквих наших упуштава, да одмах предузме све мере, које су у њиховој могућности, да се ти жалостни догађаји отклоне.

Оно што жели г. посланик нарочито да тражи, ми можемо, господо, тражити, али врло је вероватно ако не сигурно да нећемо добити. То можемо знати по томе, што смо већ имали прилике уверити се да је то немогуће. Одношаји између савезника су такви да ми не можемо рачунати на успех каквог нашег корака, али и без обзира на то ми ћемо чинити и упутити нашу делегацију да и то тражи. Али, господо ако учинимо то за Задар ми не можемо да рачунамо да то можемо учинити за све делове окупираних крајева и кад помогнемо једном месту, ми смо нешто учинили, али још далеко је и много остало од онога што би све требало учинити и вероватно да ће нам се тако рећи да ми немамо ни толико бродова ни толико чета да можемо слати тамо. Један глас са деснице: „(Нека из Београда пошаљу у Задар.) Е то је г. посланиче, много лакше рећи него извршити.

Ја бих молио г. посланика не да буде задовољан мојим одговором са којим н' ја нисам задовољан, али да ми верује да му други одговор не могу дати, и молим га да и он као и сви наши другови не следују оном болном усклику и крику његовом, па да народ наш мало упуте на пут који може бити опасан (Бианкини: Једини, који је остао) и за све нас и за њега тамо где су ове власти.

Такве ствари, господо, су тешке и опасне. Напротив поред свег врло тешког, врло несносног положаја, ми у интересу самога тог дела нашег народа и у интересу наше државе морамо утишавати и ублажавати његове боли нашом утехом да ће томе скоро доћи крај и да ће доћи време кад ми можемо и друкчије разговарати. Али господо, сад морамо бити врло смотрени, врло пажљиви да не оптетимо баш интересе оних чије интересе желимо да заштитимо и чија је судбина у нашим рукама.

Пошпредседник др ИВАН РИБАР. — Има реч господин Јурај Бианкини.

ЈУРАЈ БИАНКИНИ. — Сам господин председник Министарског Савета је рекао, да не могу бити задовољан његовим одговором И ја у истину нисам задовољан.

Пошпредседник др ИВАН РИБАР: — Господо, пре прелаза на дневни ред част ми је известити Народно Представништво да је Председништво примило овога часа једну депешу за коју ми је дужност, да је саопштим Народном Представништву.

(Чита:)

ТЕЛЕГРАМ.

Журно. Народни посланик Бианкини Београд.

Сплит. — Молим вас да ставите до знања Народном Представништву следећу нашу изјаву и протест: Тумачећи вољу и осећаје васколиког становништва отока Хвара, најенергичнеје протестирамо против терору, који Таланци све интензивније провађају на нашем отоку и против неморалним изјавама за припојење краљевини Италији, које су талијански преставници, у име нашег народа, у задње време ширили у свјет. Ми најсвечаније изјављујемо да је целокупно становништво отока Хвара по традицији и осјећајима изкључиво југославенско и хоће, дапаче се већ и сматра, интегралним дијелом уједињене Југославије. С њом хоћемо да живимо и умремо! — Народни одбори и опћинска управитељства Стари Град, Јелса Врбовска, Хвар, Суђурај, Богомоље.

(Дуготрајни узвици: Живели са бурним и дугим пљескањем).

Прелазимо, господо, на дневни ред. На дневном је реду поименично гласање о тачци 2.

Др ВЛАДО ЂОРОВИЋ: — Господине председниче, има још једно питање.

Пошпредседник др ИВАН РИБАР: — Ја га немам, није ми саопштено.

Председник Министарског Савеша. СТОЈАН ПРОТИЋ: — Г. посланик Ђоровић има питање

Др. ВЛАДО ЂОРОВИЋ: — Ја сам, има четири дана, пријавио једно кратко питање на председништво.

Пошредседник др. ИВАН РИБАР: — Ја га немам на дневном реду, али споразумно са г. министром-председником, ја вам могу дозволити реч, господине Ђоровићу.

Реч има господин др. Владо Ђоровић.

Др. ВЛАДО ЂОРОВИЋ: — Господо! Ја пмам да поведем реч о једном непријатном догађају и желим у томе правцу не да изазовем дебату, него да учиним једну моралну ограду и испуним дужност, коју сматрам да треба учинити и као члан Демократске Странке и као члан народа, који је препатио највише и најтеже у оним дијеловима наших крајева, који су се наново ослободили. У понедељак био је примљен у аудиенцију код Њег. Краљевског Височанства Престолonasледника Александра један од најгорих представника политичког ариџизма под аустријским режимом у Босни и Херцеговини: на жалост, један син наше отаџбине, господин Шериф Арнаутовић, директор вакуфа. Не желећи, ради одмереног времена, да у овоме кратком питању исцрпим читаву његову политичку генезу, ја ћу у кратко рећи само оно, што је г. Шериф Арнаутовић учинио у најближој нашој прошлости. Тај човек, који никад није имао великих моралних скрупула како ће доћи до извесног положаја, човек за кога се у јавности износило, да је своју политичку каријеру почео као плаћени аустријски кон-фиденат, нашао се стицајем прилика у положају, да десет година буде један од најглавнијих репрезентаната једне од најјачих муслиманских странака, чије је повјерење злоупотребљавао и чије је ствари, ја мислим увијек рђаво водио и рђаво изводио. Од 1912. године он је стајао на челу једне извразито антисрпске политике, коју је помогао створити и одржавати и у многим случају показивао је не само злу вољу према нама, него и једну злурадост, од које је наш народ у Босни и Херцеговини препатио тешко и много. Од почетка Балканскога рата, господо, он је био онај, који је преко свога органа „Земана“ бацно у свет ону ружну ријеч против нашег свијетлог владалачког дома, називајући нашег Белог Краља, легендарну личност достојну старих косовских витезова, Краљем опанчарем и краљем просјаком. 1914. године тај је човек преводио поворку муслиманских грађана

генералу Потпореку и тражио огорчени рат против Србије. Свјестан своје старе лозинке, да ће се борити против Србије као најбољи аустријски генерал То је био један од оних људи, који носи моралну одговорност за стварање муслиманских пуцкора, од којих смо много препатили и ми овамо, а и ви у Србији. Господо, сем тога, 1916. и 1917. године, кад је цвет наше интелегенције и велики број нас који овде седимо, трунуо у аустријским тамницама, мучен глађу и свима другим патњама, и кад су се и наши највећи политички противници нашли побуђени да дигну глас човекољубља и милосрђа за нас, кад су прошле прве депутације у Беч, да олакшају положај Срба; после толико српских пробова у Добоју и Араду господин Шериф Арнаутовић нашао је са својим друговима за потребно, да јавно изјави, како је равнодушан према нашој судбини.

Господо моја, кад на крају крајева све то пређемо, па се зауставимо на најновијем времену наћићемо и тад ово: У најзадње доба кад се идеја нашег народног јединства искристалисала у свим нашим душама, кад су можда и деца била свесна куд треба да гледају и како да се определијеле; месец дана пре славног српског пролома на солунском фронту Шериф Арнаутовић иде господину Тиси у Пешту, да пристане на мађарско ријешење босанско-херцеговачког питања и проповеда затим сједињење Босне и Херцеговине с Мађарском. За време овога рата путешествовао је тај господин у аудиенције и Енвер паши и Султану у Цариград, и Фрањи и Карлу у Беч, Тиси у Пешту. и кад је испала прва прилика, тај се политички шићарџија пожурио и у Београд, да и ту настави стари посао. Можете ли мислити и веровати, господо, да су ту њега водили високи осећаји националне припадности које ми сви имамо, или она висока осећања оданости и вјерности свијетлом владалачком дому, која су нас амо довела? То је био само политички рачун и један нови покушај, да може и опет другим средствима, водити политику једног честитог дела нашег народа, који је од њега био заведен.

Господо, у овом општем покрету, кад се међу нама јавила потреба, да рашчишћавамо и ишчишћавамо на све стране, кад се тражи да из своје средине изгонимо наметнуте странце и непријатне туђинце, који су највише учинили, да се раструге наш политички живот у земљи, ја мислим, да нам је дужност, да рашчистимо исто тако међу нама и то можда прије да учинимо ту, јер су ту по

сриједи људи од наше крви и на њима је већа одговорност, и јер су они требали да знају, куда им је мјесто и да ћемо, ма шта се догодило, морати ипак да живимо заједно.

Ја знам од прилике, да ми се могу дати два одговора на моја питања. Казаће се, да је дошао Шериф Арнаутовић као директор муслиманских Вакуфа и као представник једне велике муслиманске организације. Али послје свега што је учинио, свјестан расположења својих сувјерника, г. Шериф Арнаутовић постао је немогућ у тој организацији, која се растурила, и он је сада само директор Вакуфа у оставци. Осим тога, може ми се рећи: да овај Високи Светли Дом, треба да буде отворен свакоме грађанину. И ја мислим тако, и он треба да буде отворен свакоме честитоме грађанину. Али господо, има и пристојних обичних грађана, који не могу своју руку пружити свакоме и који не ће сваког пустити у свој дом.

Ја сам се овђе забавио тако дуго, не толико ради личности Шерифа Арнаутовића, него више њим као репрезентантом једног рђавог режима. Он је карактеристичан представник оног аустријског морала у Босни, који је гонио људе од начела, најмање трпео светле заставе, а највише чинио, да се ствара коруптивни политички цинизам и да се начела сведу на „eigene Vorteile“ како је проповедао Министар Билински и како је Шериф Арнаутовић вјешто проводио у пракси.

Сад, кад се ствара наша нова држава у нашој младој слободи, нас боли и жао нам је, кад се опет хоће да уведе стари морал тог режима Аустрије. Ја би желео, да се тај стари морал угуши у блату старе државе, и да не трује ваздух и нашег младог краљевства. Догодила се грјешка, можда из необавјештености, али ми би од срца молили, да се то не догађа више. Нека остане чисто наше младо покољење које има да високо понесе заставу народног уједињења и новог морала. Ја сам упутно ово питање предсједнику министарства, да дознам не толико како је дошло до ове ауденције, него да ми се одговори ко носи одговорност за ово и да ли има начина, да се она оправда. (Посланици вичу „живео“ и бурно пљескаше).

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: Има реч г. Предсједник министарског савета.

Предсједник Министарског Савета СТОЈАН ПРОТИЋ: Мој одговор на ово питање г. посланика биће сасвим кратак. По моме схватању врата краљеве куће не смију бити затворена политичким мишљењима. Врата кра-

љеве куће могу бити затворена само лично дисквалификованим људима, који не могу седети у пристојном друштву.

Мени није познато било, нити ми је сада познато да Шериф Арнаутовић долази у такве људе (Коста Тимотијевић: Онда ви ништа не знате!)

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Господо, молим послуш, ријеч имаде господин министар предсједник.

Министар предсједник СТОЈАН ПРОТИЋ: — Познато ми је ово, да је међу пријатељима господина Ђоровића било људи, који су пре врло краткога времена другачије судили о њему, него ли што суди сада он. (Бурни аплаус на страни радикалне странке).

КОСТА ТИМОТИЈЕВИЋ: — Господин Никола Пашић, онај, који се је с њиме љубио у Сарајеву! Са Мандићем и њиме!

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Господо, молим послуш!

Министар предсједник СТОЈАН ПРОТИЋ: — Одговорност за ауденцију, коју је Шериф Арнаутовић добио, примам ја, и примам је овде пред парламентом. (Аплаус код радикалне странке.) Наш владалачки дом и људи оних идеја, којима сам ја био пријатељ, кроз цео свој живот, мислили су и мисле, као што сам мало пре рекао, да краљев дом не сме бити затворен никаквом политичком мишљењу. Краљ има и право и дужност, да лично чује сваког свог грађанина. А, господо, ако ми станемо разправљати овде, као што рече господин посланик, све наше међусобице, које смо у нашем политичком животу имали до пред кратко време, онда не ћемо нашу нову државу поставити на здраве темеље, нити ћемо далеко отићи. (Аплаус код радикалне странке).

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Ријеч имаде господин народни посланик др. Ђоровић.

Др. ВЛАДИМИР ЂОРОВИЋ: — Ја ћу, господо, да изјавим са искреним сажалењем, да се нисам надао оваком одговору. Кад сам изнио ово питање, ја сам био дубоко свјестан тога, што ћу да кажем и изнесем и одговорности, коју имам да примим. Ја поштујем свако увјерење и мишљење. Али у овом случају не могу то да чиним, јер је главна маца г. Шерифа Арнаутовића управо та, што је мијењао разна мишљења и увјерења, како му је кад ишло у рачун. Могу да речем господину министру предсједнику само толико, да

данас код нас нема нити једне установе, нити чак иједнога мога страначкога пријатеља, који би јавно свој образ и под својим потписом ишао да спасава име господина Шерифа Арнаутовића. Држим да се чак ни у групи радикалне странке, којој изгледа, да се у задње вријеме хоће да приближи, како би се рехабилитирао, није могло да нађе мјеста за њега у главном одбору јер и тима људима је стало до тога, да међу првим именима немају људе, који у Босни не само не значе много, него који значе само оно, што је најгоре од старог аустријског наслеђа. Ја, господине, министре предједнице, жалим, што сте се могуће и нехотице идентификовали с оним догађајима. Не мислим да ради тога правим питање у овим тешким приликама, али мислим, ако ударимо тим путем, да ћемо у наш нови организам убризгати рђав отров, који ће проузрочити ране у нашем младом народном тијелу, и мислим, да то не ће довести добру.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч господин министар председник.

Министар председник СТОЈАН ПРОТИЋ: — Имам да изјавим, да се у оваквим стварима и приликама никад нисам руководио и не руководим тиме, да ли овај или онај, *x* или *y* припада или не припада странци, којој ја припадам и мислим, да, док сам на овоме месту, треба и да сам дужан тако да радим. Исто тако мислим да владалац треба, у колико је год могуће више из непосредног сазнања да зна све струје и политичка мишљења у својој земљи.

Др. ВЛАДИМИР ЂОРОВИЋ: — Ту није политичко мишљење. Та је личност политички шићарџија, који има сто мишљења! (Жагор међу посланицима).

Пошпредседник др. ИВАН ХРИБАР: — Молим вас, господо, за мир.

Министар председник СТОЈАН ПРОТИЋ: — Господин посланик ме је ослободио, господо сваке трудбе

(Жагор међу посланицима).

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Молим господо послуш.

Министар председник СТОЈАН ПРОТИЋ: — Господин посланик ме је ослободио, господо, сваке трудбе да ја овде сад износим да је господин Шериф Арнаутовић играо политичку улогу. То сте ви чули од самог господина посланика. Од њега сте исто тако чули, господо, да је он шеф или заступник вакуфских добара. Господин посланик сад

каже да је он у оставци. Може бити, ја то не знам, али ако је он у оставци, он је то јуче био. То је човек, коме се такве ствари и такве дужности од његових пријатеља, браће, другова, сународника поверавају, господо, те ја држим, има права да апелује на то, да уђе у Краљеву кућу. И то није први случај са г. Шерифом Арнаутовићем. Било је и раније људи, који су далеко од политичког уверења, које ја имам част представљати са својим друговима и којима ја исто тако нисам мислио да имам права закратити да уђу у Краљев дом. (Г. Грга Анђелиновић: Онда и Радићу и Франковцима?) Кад ме питате онда ћу Вам одговорити, а сад мислим да имам разлога рећи, да ћутите.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Прелазимо на дневни ред. На дневном је реду као тачка прва поименично гласање о тачки II. Верификационог одбора од 12. маја 1919. год. (о Јовану Ђирковићу).

Гласат ће се поименично. Она господа народни представници који буду за извјештај верификационог одбора о тачки II. гласат ће са „за“, а она која буду против извјештаја гласат ће са „против“.

Молим господина секретара да изволи читати имена народних представника.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ прозива посланике да гласују:

1. Адолф Рибникар за
2. Алберт Крамер др. за
3. Др. Аца Богдановић за
4. Алекса Жујевић —
5. Др. Александер Мијовић —
6. Др. Александер Павичевић —
7. Др. Александер Рокнић против
8. Др. Алекса Станишић против
9. Андрија М. Протић против
10. Андрија М. Радовић —
11. Андрија М. Станић —
12. Андрија Цветковић —
13. Ангјелко Нешић против
14. Анте Ђукић за
15. Др. Анте Јагић —
16. Др. Анте Павелић —
17. Др. Анте Тресић-Павичић —
18. Др. Анте Трумбић —
19. Др. Антун Корошец против
20. Антун Кристан против
21. Антун Сушник —
22. Антоније Тодоровић за
23. Атанасије Шарковић за
24. Антун пл. Михаловић за
25. Ахмед Салибеговић —
26. Блашко Раић —

27. Др. Богдан Медаковић за
28. Богдан Михајловић против
29. Божидар Поповић против
30. Др. Божо Вукотић за
31. Боривоје Ј. Поповић за
32. Валеријан Прибичевић за
33. Васа Богојевић против
34. Васа Кнежевић „
35. Васа Муачевић —
36. Др. Велизар Јанковић —
37. Др. Велимир Дежелић против
38. Велислав М. Вуловић за
39. Велислав Михајловић —
40. Веља Вукичевић —
41. Већеслав Вилдер за
42. Вилим Букшег —
43. Витомир Кораћ против
44. Вјекослав Јелавић —
45. Др. Вјекослав Хукавец за
46. Вјекослав Шпанчић —
47. Влада Савић —
48. Др. Владимир Чалдаревић —
49. Др. Владимир Ђоровић за
50. Др. Војислав Бесаровић —
51. Др. Војислав С. Вељковић за
52. Др. Војислав Маринковић за
53. Војислав Шола против
54. Др. Гавра Манојловић —
55. Глигорије Анастасијевић за
56. Глигорије Дрекаловић за
57. Глигорије Јефтановић против
58. Грга Тушкан —
59. Др. Гргур Б. Анђелиновић за
60. Данило Димовић за
61. Фра Дидак Бунтић —
62. Димитрије Закић за
63. Димитрије Машић —
64. Димитрије Поподић против
65. Др. Динко Руц за
66. Драгић Муцић за
67. Драгиша Лапчевић —
68. Драгољуб Божиновић против
69. Драгољуб М. Јоксимовић —
70. Др. Драгољуб Павловић —
71. Драгутин К. Васић против
72. Др. Драгутин Лончар „
73. Драгутин Печић за
74. Душан Васиљевић —
75. Душан Кеџмановић за
76. Др. Душан Пелеш за
77. Др. Душан Поповић —
78. Душан Тушановић —
79. Јока Ж. Браћинац против
80. Ђорђе Златковић за
81. Ђорђе Несторовић за
82. Ђорђе Пејановић —
83. Др. Ђуро Шурмин —
84. Ђуро Цамоња за
85. Др. Едмунд Лукинић —
86. Др. Ејуб Мујезиновић против
87. Др. Жарко Миладиновић „
88. Живан Витолић против
89. Др. Живко Бергић за
90. Др. Живко Њежић за
91. Др. Живко Петричић —
92. Др. Живко Продановић —
93. Живојин А. Златановић за
94. Живојин Златић за
95. Живојин Рафајловић за
96. Живојин С. Тајсић —
97. Живојин Шобић —
98. Др. Здравко Ковачевић за
99. Ибрахим Сарић за
100. Иван Весењак против
101. Иван Кејжар за
102. Иван Ковачевић —
103. Др. Иво Крнцић —
104. Др. Иван Лорковић —
105. Др. Иван Марија-Чок —
106. Иван Мештровић —
107. Др. Иван Н. Новак за
108. Др. Иван Палечек за
109. Иван Першић —
110. Др. Иван Пошчић за
111. Др. Иван Рибар за
112. Др. Иван Рикард Краус за
113. Др. Иван Швевл —
114. Иво Гризогоно —
116. Иво Еветовић —
115. Игор Штефаник —
117. Илија Илић —
118. Илија Лумовић за
119. Илија П. Михајловић —
120. Јанез Бродар —
121. Јанез Штрциан против
122. Др. Јанко Шимрак —
123. Јаша М. Продановић —
124. Јово Бањанин —
125. Јован Шмитран —
126. Др. Јован Манојловић —
127. Др. Јозо Сунарић —
128. Јордан Бабановић за
129. Јосип Гостинчар —
130. Др. Јосип Ловренчић против
131. Јосип Копач —
132. Јосип Петејан против
133. Јосип Смодлака —
134. Јосип Фон за
135. Јосип Хохњец за
136. Јосип Божиновић за
137. Јосип Рајачић —
138. Јоца М. Јовановић против
139. Јоца М. Селић —
140. Дон Јурај Бланкини за

141. Керубин Шегвић —
 142. Коста Божић —
 143. Коста Кујунџић за
 144. Коста Стојановић —
 145. Коста Л. Тимотијевић за
 146. Крста Ђорђевић —
 147. Крста Д. Марковић за
 148. Др. Лавослав Ханжек —
 149. Др. Ладислав Полић —
 150. Лазар Дамјановић за
 151. Лаза С. Поповић за
 152. Др. Ловро Погачник за
 153. Др. Лука Чабрајић —
 154. Љуба Бабић-Ђалски —
 155. Фра Љубомир Галић —
 156. Др. Максо Рошић —
 157. Максмм Јурковић —
 158. Маринко Станојевић против
 159. Марко Даковић за
 160. Марко Матановић за
 161. Марко М. Трифковић —
 162. Др. Мартин Мартић —
 163. Др. Мата Дринковић —
 164. Др. Матко Лагиња —
 165. Др. Мелко Чингрија —
 166. Мелхиор Чобал против
 167. Др. Мехмед Зечевић —
 168. Др. Мехмед Спахо —
 169. Др. Миладин Свињарев —
 170. Миладин Штефановић против
 171. Др. Милан Јојкић —
 171. Милан Капетановић против
 173. Милан Марјановић за
 174. Др. Милан Марковић за
 175. Милан Недељковић против
 176. Милан Протић ?
 177. Милан Ројц за
 178. Др. Милан Секулић —
 179. Милан Топаловић против
 180. Др. Миљенко Марковић за
 181. Мијо Етингер за
 181. Миливоје Башић —
 183. Миливој Ж. Јовановић за
 184. Милован Лазаревић —
 185. Милорад Драшковић —
 186. Милорад М. Павловић —
 187. Милан Трифуновић против
 188. Милутин Д. Драговић против
 189. Др. Милутин Мажураић —
 190. Милутин Станојевић —
 191. Мирослав гроф Кулмер —
 192. Мита Ђорђевић против
 193. Мита Клицин против
 194. Др. Мита Мушицки —
 195. Др. Мита Топаловић —
 196. Михајло Благојевић за
 197. Михајло Ивановић —
 198. Михајло В. Илић против
 199. Михајло М. Илић ”
 200. Михајло Јовановић ”
 201. Михајло Р. Радивојевић за
 202. Михајло Шкорић —
 203. Др. Михајло Шупкаловић за
 204. Машо Кутузовић за
 205. Младен Поповић за
 206. Др. Момчило А. Нипчић против
 207. Настас Петровић —
 208. Никодије С. Милетић против
 209. Др. Никола Внтерхалтер —
 210. Никола Минић —
 21.1 Никола К. Пашић —
 212. Др. Никола Суботић —
 213. Др. Отокар Рибар —
 214. Др. Павел Пестотник за
 215. Паја Драгић за
 216. Пера Јовановић —
 217. Пера Милорадовић против
 218. Перослав Паскијевић —
 219. Петар Вуксановић —
 220. Радован Бошковић —
 221. Др. Радован Марковић —
 222. Др. Радоје Јовановић за
 223. Радослав Агатоновић —
 224. Ранко Обрадовић против
 225. Риста Трајковић за
 226. Сава А. Бајкић —
 227. Сава Вукојићић против
 228. Др. Сава Љубибратић за
 229. Сали-бег Р. совац против
 230. Др. Светислав Поповић за
 231. Светозар К. Ђорђевић за
 232. Светозар Прибичевић за
 233. Др. Светозар Ратић —
 234. Светозар Хаџић против
 235. Серафин Крстић —
 236. Серафин Поповић против
 237. Сима Ераковић за
 238. Сима Перић —
 239. Др. Славко Милетић против
 240. Славко Хенч —
 241. Спасоје Пилепић —
 242. Сретен В. Којић —
 243. Др. Срђан Будисављевић за
 244. Дон Станко Банић за
 245. Станко Павичевић за
 246. Др. Станојло Вукчевић —
 247. Др. Стеван Симеонович-Чокић за
 248. Др. Степан Војнић-Тунић против
 249. Др. Стјепан Кукрић за
 250. Др. Стјепан Сркул —
 251. Стојан Костић —
 252. Стојан М. Протић против
 253. Стојан Д. Рибарац —
 254. Суљ-ага Салих-Агић против

255. Темко Поповић „
 256. Тихомир Д. Драшковић —
 257. Тихомир Константиновић против
 258. Тодор Божовић за
 259. Тодор Станковић —
 260. Томо Поповић —
 261. Трифко Жугић за
 262. Др. Тугомир Алауповић за
 263. Др. Урош Круљ за
 264. Урош Ломовић против
 265. Фран Воглар за
 266. Фран Графенауер —
 267. Фран Пишек против
 268. Др. Фран Шаубах за
 269. Др. Фрањо Јанковић за
 270. Др. Фрањо Новак —
 271. Др. Фрањо Пољак за
 272. Фрањо Смодеј за
 273. Др. Халил-Бег Храсница —
 274. Хамид Хаджи Сврзо за
 275. Др. Хенрик Кризмам за
 276. Хуснија Цумругчић за
 277. Сезар Акачић —
 278. Чедо Гагић против
 279. Чедо А. Костић —
 280. Шефкија Глухић за
 281. Шериф Бајрам за
 282. Шукрија Куртовић за

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: —
 Молим прочитати имена оних, који нису
 гласовали.

Секретар ЈОСИФ БОЈИНОВИЋ: — чита
 имена одсутних чланова.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: —
 Гласовало је у свему 160 народних посланика;
 према тому је то довољан број. Од тога је
 гласовало 99 за, а 61 против. Према тому је
 извјешће Верификационога одбора тачка II.
 од 12. маја 1919. примљено. Прелазимо
 на другу тачку дневнога реда. Друга тачка
 дневнога реда јест избор одбора за по-
 већање мандата. У смислу оног из-
 вешћа Вериф. Одбора, које је примљено овђе
 једногласно, којим је верификациони одбор
 препоручио Народно Представништву про-
 ширење мандата, — састали су се споразумно
 прочелници појединих страначких организа-
 ција, група и клубова за одређење компетен-
 ције и броја тога одбора те је одређено сли-
 једеће: (чита) „Одбору је компетенција:

1. да проучи питање да ли треба по-
 већати број мандата по покрајинама и то по
 бројима сразмери становништва каква је као
 основа узета за Србију. (Од 160 мандата де-
 леговано је 84. Нар. Представништву).

2. ако има места повећању мандата, да
 предложи распоред повећаног броја мандата
 на покрајине и на политичке групе према
 њиховој бројној снази.

Све ово да се уреди на основу стати-
 стичких података пре рата, а за распоред
 мандата на групе и на основу информација
 и података, које он сам буде нашао као не-
 опходно потребно за његову одлуку.

О свему овоке одбор ће подњети свој
 извјештај и предлог Нар. Представништву
 заједно са својим мишљењима, ако их буде
 било.

Сваки организован клуб делегује јед-
 ного свога представника за члана одбора,
 који се бира општом листом. Из обзира што
 је питања о повећању мандата покрајини
 Црне Горе већ било пред Народним Пред-
 ставништвом, то се један члан одбора има
 делеговати из посланика Црне Горе, који се
 још нису организовали као клуб. О овоме се
 има известити и влада.

Београд 21. маја 1919.

В. Букшег с. р. Павичић с. р. за дем. клуб.
 За клуб сам. радикала Д. Пећић с. р.
 За Југосл. клуб Ф. Смодеј с. р.

Бора Ј. Поповић с. р., Веља Вукићевић с. р.,
 Др. Ж. Миладиновић с. р., Др. Лагиња с. р.
 Др. Лончар с. р.

Ови прочелници странака, клубова и по-
 литичких група споразумели су се гледе на-
 родних посланика, који ће ући у тај одбор,
 па сам слободан предложити Народно Пред-
 ставништву ову листу, о којој су се спора-
 зумели представници и прочелници странака,
 клубова и организација У тај одбор би према
 том споразуму имали ићи: (чита) Драгутин
 Пећић, др. Ж. Миладиновић, др. Храс-
 ница, Настас Петровић, Дрекаловић, Петејан,
 Воја Маринковић, Адолф Рибникар, Спасоје
 Пилетић, Степан Војнић Тунић, Димитрије
 Машић, Рибарац, Фран Смодеј.

Прима ли Народно Представништво овако
 састављени одбор? (Прима се.) Према тому
 је одбор примљен.

Прелазимо на трећу тачку дневнога реда
 на одговор господина министра за исхрану и
 обнову земље на интерпелацију посланика
 Стајка Банића и другова. — Ријеч има на-
 родни посланик Станко Банић.

Посланик СТАНКО БАНИЋ: — Господо
 посланици! Данас имамо на дневном реду
 питање исхране у Далмацији. То је питање
 ради којег крвари готово цијели наш народ,

све наше покрајине. Али ипак Далмација и у овом погледу једва да је заостала — у својим критичним приликама у којима је општењена ратом — за осталом којом провинцијом наше младе државе. Већ прије рата то је била једна од најсиромашнијих покрајина наше до-мовине, а кроз вријеме рата тешке су ју кризе бациле на руб економске пропасти. Главни пољопривредни фактор и фактор исхране Далмације јест пољодјелство, поморство и рибарство. И једно и друго и треће — можемо слободно рећи, — да је спало на најниже гране тако, да је исхрана у Далмацији данас упућена на милост и немилост других.

Кроз све време рата и оно мало што је било, Аустро-угарска је реквизирирала. За поморство може се уопће речи, да није ни постојало, јер је све бродовље било реквизирирано: блокада је била ударена с мора, од стране непријатеља. Рибарство, пак, било је такођер само у рукама војника, служило је само војсци тако, да ни с те стране није било никаквог извора прехране. К томе треба узети у обзир, да главни фактор прехране, виноградарство, баш у овом критичном времену преживљује страшну криву, јер је филоксера уништила највећи део наших винограда. Кроз време рата уздржао се народ највише од оних невољних дека брашна што прима од државе и то јој плаћао из потпоре коју је примао такођер од државе. Сад, кад је пропала државна сила и кад смо добили нашу државу, једва да се је што промјенило. Наиме, комуникациона средства постала су иста па и још гора него ли пре; блокада са мора до јуче је постојала и једва да се је дало што примити, и да није било помоћи преко мора, од наших пријатеља Американаца, већ би до сада добар део наше Далмације отишао с ону страну света.

Питање прехране данас је у Далмацији много друкчије, него што је било у времену, кад сам поднео ову интерпелацију, јер фактичка помоћ Америке, данас се може рећи, бар је релативно задовољила питање прехране наших покрајина, макар да још фали много много артикала, нужних за прехрану пучанства. Моја интерпелација, бар овај део њен, који је управљен на Министра Прехране, ишао је поглавито за тим, да се помогне оним најсиромашнијим слојевима пучанства. За време аустро-угарске имали смо за ове слојеве прилично уређене „пучке кухиње“, али са сломом Аустро Угарске њих је нестало и уздржале су се само по градовима, а наша млада држава још није успјела да бар у првим часовима пружи народу помоћи путем тих кухиња или којим другим начином по

могне најсиромашније слојеве пучанства. Међутим, њему је најнужније притећи у помоћ, јер има велики континент тога пучанства у Далмацији, који није кадар да набави ни дневнога круха. Он је економски сасвим исцрпљен, а то је и сасвим разумљиво, кад узмемо у обзир да се прошле године, прошле јесени, један килограм брашна морао плаћати 30 К; да се један литар уља, а Далмација роди уље, морао плаћати по 100 К. Кад су такве прилике биле, онда је разумљиво, да једна покрајина, која је економски уништана за све време рата, која је разним реквизицијама исцрпљена не може ни данас, нарочито кад нема тих војних потпора, пружити најнижим слојевима пучанства ни по селима ни по градовима ни најнужније намирнице. Отуда ћете видети, да тамо има и чиновника, који себи не могу набавити ни дневнога круха.

Мој упит ишао је на то, да се заинтересују водећи кругови и да се овом народу помогне на ма који начин, и у том смислу одмах сам направио касније и другу интерпелацију у којој смо тражили ја и моје колеге један кредит покрајинској влади, да би се бесплатно делила храна тамо, као што се дели у Црној Гори народу већ од више месеца.

Друго питање, упућено Министру у истој интерпелацији било је то, да се наша пољопривреда, која је спала на најниже гране, почиње подизати. Да ли је набављено семена за пролетну жетву, тако да наши тежаци, који се вратили из војске, могу бар да искористе оно мало земље, које имају.

Трећи упит био је, како је уопште опскрбљен овај крај са животним намирницама. Опет и овде морам да напоменем, да у време кад сам правио ову интерпелацију, било је тужније време у нашим покрајинама, а данас је много боље, ма да није како би то било пожељно, а томе у првом реду имамо да захвалимо помоћи наших пријатеља и савезника, Американаца.

Пошпредседник др. ФРАЊО ЈАНКОВИЋ: Има реч подпредседник Министарског Савета др. Корошец.

Пошпредседник Министарског Савета др. АНТОН КОРОШЕЦ: Ја ћу одговорити истим редом, којим ме је г. посланик питао. Он ме пита, да ли су ми тачно познате прилике у Далмацији и зашто једино за ову покрајину немамо посебнот референта из Далмације. Та интерпелација била је стављена 12 марта, а ја сам преузео дужност у министарству 4. априла, и сад могу да изјави,

да у Министарству имамо референта за Далмацију, који је послат од покрајинске далматинске владе, тако да мислим, да је господин интерпелат задовољан с тим, што се та свар овако решила.

На питање, да ли су ми познате размере прехране у Далмацији као и требов ње Далмације, имам да кажем ово, Далмацији треба месечно брашна 250 вагона, шећера 19 вагона, кромпира 50 вагона, риже 25 вагона, кафе 7 вагона, зејтина 25 вагона, масти 8 вагона, соли 20 вагона, бензина 5 вагона, петролеума 7 вагона, свећа 2 вагона, сапуна 5 вагона, и парафина 4 вагона, цилиндарског уља 20 метр. центи и машинског уља два и по вагона.

Најважније је питање ради брашна. Гледе брашна морам казати, да је потреба задовољена са оним што је добивено. Од кад је стављено то питање па до сада Далмација је примила 6,383.000 килограма брашна, издата из провиантског складишта у Котору, који је база и за снабдевање Црне Горе. Дато јој је још 100 вагона брашна. Осим ових количина, која је Далмација добила, нама је познато, да су месне апровизиације и трговци куповали по нашој држави особито у Срему и Војводини такођер брашно, тако, да према извештају одкад постоји контрола, а то је од 9 априла о. г. из тих крајева Далмација је добила 15 вагона брашна, 153 вагона кукуруза и 12 вагона жита. Дакле у свему 180 вагона.

Према добивеном брашну и према извештајима које министарство има, показује се, да је криза у Далмацији одклоњена, јер свако лице може добити месечно по 9 кила брашна, а то је довољно, што исто тврде и они, који познају прилике и Далмацији.

Они који познају те прилике тврдили су, да је то сасвим довољно и ми немамо сада из Далмације притужбе да није довољно снабдевена са брашном. Ја само хоћу то да изјавим, да је и за у будуће у изгледу да ће Далмација добити оне количине брашна које су јој потребне јер нам се је јавило да је дошла лађа „Ида“ у Сплит која је донела 400 вагона брашна и ми смо то распоредили, од чега Далмација добива 200 вагона брашна, тако да ће за јуни бити довољно снабдевена са брашном.

Друго што ме је питао господин посланик то је у томе да ли је влада вољна побринути се за снабдевање пучанства посебице, је ли вољна организовати кухиње за најшире слојеве пучанства бар у оноликој мери, колико је то било предузето у прошлости. На то би ја одговорио, да је за ту сврху

Далмација добила 15 вагона брашна од Црвенога Крста, да се то брашно равно расподели за оне слојеве за које је то потребно. Особито за децу пошло нам је за руком да издејствујемо, те је американска мисија довела велике количине какао, шећера и млека за нашу државу и то је диспонирано тако, да Далмација добије осам тона шећера а тридесет и две тоне млека. Ти бројеви за шећер какао и млеко довољни су да осигурају потребу исхране дјеце и Далмацији. Да би се извела општа акција за снабдевањем најсиромашнијих слојева пучанства, у вишој мјери брашном, било бесплатно било за малу плату, ставило је моје министарство захтјев да му се одобри један високи кредит на исхрану Далмације. Ја бих само молио господу посланике да ме подупру код господина министра финансија да ми се тај кредит одобри. (Одобравање). Ако ми се тај кредит буде одобрио ја сам увјерен да ће се Далмација у погледу исхране задовољити у пуној мјери.

Што се тиче осталих намирница ми смо их диспонирали тако, да Далмација добије месечно 30 вагона шећера, што је Далмацији преко потребно. Како чујем тај шећер у Далмацију није још дошао. Ја бих молио господу посланике да ме за то извине, јер ја у мојој власти немам никаквих заосраћајних средстава, што је од мене зависило ја сам потребну количину шећера за Далмацију диспонирао. Гледе кромпира тешко је диспонирати, јер у томе је слободна трговина док међутим ми знамо, да у Босни има толико кромпира, да и преостаје преко потребе Босне. За то је и дата Далмацији дозвола за превоз кромпира из Босне и како ми се чини у Далмацију је извршен довоз кромпира из Босне у довољно мери колико је потребно. Гледе риже ја мислим да у том подгледу нема никаквих притужби. Гледе кафе је тешко диспонирати, јер кафе немамо у оноликој мјери колико нам је нужно. Гледе зејтина, зејтин као што знате Далмација сама продуцира али ако га неби могла сама продуцирати и ако би ставила захтјев да им га дамо, ми имамо зејтина довољно јер смо га добили са Крфа тако да можемо задовољити све потребе нашегај пучанства у зејтину.

У погледу масти, потреба Далмације је осам вагона, она је снабдевена за више месеци, а не за један месец. И Далмација и читава држава имају довољно масти, колико ја знам.

У погледу соли, со не спада у мој ресор али како се и ми морамо бринути за со. Далмација потребује 20 вагона месечно, а сви знају да је велика оскудица соли у целој др-

жави. Ми не производимо со, сем у Босни и Херцеговини. У Босни годишње производи се 20 хиљада тона соли, 17 хиљада тона Босна и Херцеговина сама троши годишње, а три хиљаде тона се лако извезе и то највише у Србију.

У Далмацији со добивају из Босне и Херцеговине, сироти људи сами делају со а остали добијају од различних мисија американских. Продукција би се дала повећати али као што знате то није у мојој моћи. Притискује се свакога дана да би се продукција повећала, али то је немогуће за нас. Ја ћу вам дати неколико прегледа о томе, како се троши со у читавој нашој држави, и то: Словенија 12 хиљада тона Босна 15 хиљада тона, Хрватска 26 хиљада тона, Црна Гора 4 до 5 хиљада тона.

Соли смо ми поручили, јер нам не достаје. Монопол је поручио из Туниса и Енглеске. У Тунису је закупљено 6 хиљада тона соли, али није дошла. И у Енглеској има поручених 60 хиљада тона соли, и та со није дошла, јер нема довољно саобраћајних средстава да би могла доћи, У Румунији је поручено 2000 тона соли, и та со није дошла, јер су још увек велике тешкоће.

Ми смо учинили контракт са Немачком-Аустријом ради снабдевања нашега пучанства, гледе тога, да дођемо до више соли у нашој држави. Кухињске соли из Немачке-Аустрије сакључили смо за рекомпензацију 400 вагона и сточне соли 45 вагона. И по новом уговору, који се још ради, можемо да добијемо, а то је у ресору министарства трговине, опет 500 вагона соли ако би саобраћај био уређен између Немачке-Аустрије и нас. и ми би имали соли колико би нам требало. Ми смо тражили со у Тунису и Енглејској, а то тражење није у мојој моћи и у моме ресору.

Исто је тако гледе питања петролеја, којег Далмација потребује 20 вагона. Петролеја наша држава нема. Годишње требовање износи 120.000 вагона. То је јако велики број и ја кажем да то није у моме ресору, али ја знам, да имамо и Београду 2.000 сандука, а 80.000 сандука петролеја поручено је из Америке, и ако би то дошло овда би наше требовање било сасвим довољно за читаву годину. Ја сам се распитивао како је са превозом, и речено ми је да је на путу 40.000 сандука петролеја из Америке. Даље гледе бензина велика је оскудица, но и ако то не спада у мој ресор, ипак се сваки дан ради, да се добије бензин било из Чешке, која га добија из Пољске, било да добијемо бензин, петролеум и нафту из Румуније. Захтев, који

нам ставља Румунија ради добијања петролеума веома је велики. Румунија захтева до нас за један вагон нафте или петролеума 6 вагона кукуруза као рекомпензацију. Правилно би било, да захтева два највише три вагона, а ми смо нудили 4 вагона па ипак на тој бази нисмо могли да закључимо уговор о добијању петролеума. Дошао нам је један шлеп машинског уља, и ја мислим, да ће тиме бити за неколико недеља задовољена наша индустрија.

Свећа је потребно за Далмације 6 вагона али то је слободна трговина и ми не морамо овдје о тој ствари ништа да радимо. Ми морамо помоћи и фабрикацију сапуна, тиме што раздељујемо љуту соду. Ту љуту соду треба резервирати само за оне фабрике које израђују сапун, тако да мислим да ће фабрикација сапуна за који месец доћи у стару меру, тако да ће наша држава израђивати довољно сапуна за њене потребе (Чује се: шта је са бензином за вршалице?) Ја, и ако то није мој ресор, могу одговори, да сам се трудио да добијемо довољно бензина колико је потребно.

Даље ме је питао господин интерпелант је ли влада вољна на време дати народу потребне количине семена за пролетну сетву и кромпира. За кромпир ја сам већ изјавио да је то слободна трговина и да се њега добива у довољној мјери. За семена, то је ресор министарства пољопривреде и ја бих молио господина интерпеланта да се о томе обрати на господина министра пољопривреде за обавештења.

Питање је даље у томе: Какве је кораке влада предузела да опскрби народ са месом, масти, петролеумом и другим намирницама? Ја мислим да сам у овоме питању у главном већ одговорио.

Што се тиче меса ја могу одговорити да ни у Словенији Далмацији Босни, Херцеговини и Србији нема стоке ни приближно у оној мери колико је било прије рата осим једино у Хрватској и Војводини. Са месом Далмација се друкчије не може снабдевати осим помоћу увоза и ја признајем да Далмација са месом не може бити у довољној мери опскрбљена. Влада даје дозволе за увоз стоке у Далмацију и нама је познато да се за Далмацију стока купује у другим покрајинама нарочито у Босни и да се пучанство колико толико задовољава.

Ја сам господо завршио свој одговор на ову интерпелацију и молим господина интерпеланта да овај мој извештај прими к знању.

Пошпредседник др. ЈАНКОВИЋ: Има ријеч господин интерпелант Станко Банић.

СТАНКО ВАНИЋ: — Са одговором господина министра за исхрану ја сам задовољан, само бих учинио двије напомене, а то је једна, да се господин министар заузме у министарском савјету код својих колега да добијемо тражене кредите да се може најсиромашнијима посебице тежацама и радницима пак умировљеним нежим чиновницима, учитељима и помоћним чиновницима у нарави бесплатно или уз снижене цијене прискочити у помоћ да се могу прехранити, јер то је елеменат који данас ужасно страда и коме држава чим прије и чим издашније треба да помогне. Друго пак, да се заузме да се предузму потребни кораци да се оживи и придигне наше рибарство и поморство, јер то су важни фактори привреде и исхране код нас у Далмацији.

Тиме сам завршио и молим да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред.

Пошпредседник др. **ИВАН РИБАР:** Прима ли Народно Представништво овај предлог г. интерпеланта да се преко ове интерпелације пређе на дневни ред? (Прима.) Објављујем, да је примљен.

Прелазимо на четврту тачку дневног реда: одговор г. мин. за шумарство и рударство на интерпелацију г. Мелхиора Чобана и другова о повишавању пензија из братских фондова. Ријеч има нар. посл. г. Мелхиор Чобал.

Poslanec Melhijor Čobal: — Gospodje narodni predstavniki! Pokojninski zavodi v Sloveniji, ki so se oživotvorili pod imenom „bratovske skladnice“, so ustanovljeni, oziroma so njihova pravila sestavljena na podlagi zakona iz leta 1889. Oni zakon je tako ozkosrčen, da so že za tiste čase, ko so bile normalne razmere, bile pokojnine, ki so jih izplačevale te bratovske skladnice, nezadostne.

Bratovske skladnice, katerih imamo v Sloveniji 10, imajo približno 16.000 članov, oziroma, če prištejemo še družinske člane, okroglo 40.000 članov. Bartovske skladnice imajo nekaj tisoč upokojencev — rudarjev, vdov in sirot.

Pokojnine znašajo od 200—288 kron letno — v predlogi je neka pomota, namreč ta, da znašajo pokojnine od 200—288 kron — ali pa se izplačuje upravičencem mesečno po 16—24 kron. Vdove dobe eno tretjino te svote, sirote pa samo eno šestnajstinko. Samo po sebi umevno je, da se s to pokojnino danes ne more nihče preživiti, da niti ne more plačati stanarine.

Pred razsulom stare Avstrije so že razne bratovske skladnice, oziroma odborniki bratovskih skladnic napravili vlogo na nadzorovalno oblast, to je vrhovni rudarski urad, da naj bi se

dovoljilo preko onega zakona rudarjem, ki so vpokojeni, oziroma vdovam in sirotam nekaj draginjske doklade iz onih bratovskih skladnic. V stari Avstriji so se iz onega fonda, ki ga je vlada dovoljevala za siromašne sloje, dajala v raznih okrajih siromašnim slojem živila, to je podpora v naturi. Ko pa je nastala naša Jugoslavija in je stara Avstrija razpadla, so se cene življenjskih potrebočinam še povečale, odpadle su pa podpore in nastalo je še večje siromaštvo, tako da umirajo ljudje, ki so navezani na te podpore, lakote. To traja že 5 mescev. Takoj v začetku novembra se je napravila vnivič vloga na vrhovni rudarski urad v Ljubljani. Razni odborniki posameznih bratskih skladnic, in sicer od največje bratovske skladnice v Trbovljah, ki šteje na več tisoč rudarjev in ima tudi več tisoč vpokojencev, so ponovno osebno intervenirali, ali brez uspeha. Nikakega odgovora ni bilo. Samoposebi umevno je, da se zakon ne da čez noč preosnovati. Razumljivo je, da tudi ni mogoče v kratkem času sestaviti takozvane matematične bilance. Nujno potrebno in tudi mogoče je pa, da se dovoli odborom bratovskih skladnic, da pvišajo onim, ki dobivajo tako nizko pokojnino, isto vsaj na dvojno. To bi ne bilo veliko; saj se je dala podobno tudi udarnikom draginjska doklada; to so storile tudi zavarovalnice proti nezgodam. Zato bi bilo to mogoče storiti tudi pri bratovskih skladnicah.

Dovoljujem si torej staviti na gospoda ministra nastopni vprašanja:

1. Zakaj se ne rešijo one prošnje in zakaj se ne stori ničesar na razne osebne intervencije?

2. Ali je gospod minister voljan, naročiti vrhovni rudarski oblasti v Ljubljani, da se to stori tako in da se da pomoči onim revnim slojem, ki sedaj umirajo?

Пошпредседник др. **ИВАН РИБАР:** Ријеч има г. Министар за шумарство и рударство.

Министар за шумарство и рударство **ПАВЛЕ МАРИНКОВИЋ:** Г. Чобал са друговима поднео је интерпелацију на министра руда о повишењу помоћи изнемоглим рударским радницима.

Помоћ онемоћалим и онеспособљеним рударским радницима издаје се у Словеначкој, — као и у другим земљама, — из братимских каса, које су основане тамо, као што их има основаних и у Србији. Законом је нормирано, да онеспособљени и онемоћали радници после пет година, у случају онеспособљења, имају право на пензију, односно на помоћ из тих каса. Услови су такође били одређени законом и улози у оно доба, кад су одређивани, били су довољни, али су се ти улози показали слаби, одкако су се социјалне прилике про-

мениле и одкако је скупоћа појачана, те су, према томе, и помоћи онемоћалим радницима постале недовољне за живот. Мали улози и помоћ мала! Радници су се обратили управама тих братимских каса, али им управе нису могле изићи у сусрет, нити помоћи више, прво за то, што је помоћ нормирана законом, а друго, што би у том случају сама братимска каса дошла у опасност, јер би убрзо била исцрпљена.

Министарство је после ове интерпелације наредило поверенству за социјалну помоћ у Љубљани, коме је и поверено да се брине и стара о уређењу радничких питања, да испита детаљно стање ствари, и да види, какви су услови потребни, па да се то стање измени и побољша. Према томе стварном стању ствари, да поднесе потребне предлоге министарству, а министарство ће по могућству те предлоге усвојити и помоћ у колико је могуће повећати.

То је за сада све, што сам имао, да кажем и са толико се г. интерпелант мора задовољити мојим одговором, док не стигну конкретни предлози од самог повереништва у Љубљани, коме је прва дужност, да се о регулисању тих питања стара.

Пошпредседник: др. ИВАН РИБАР: Реч има народни посланик г. Антон Кристан.

Poslanec Anton Kristan: — Interpelacija tovariša Čobala se je lotila stvari, ki je v resnici nujna in kjer je tudi pomoč potrebna. Vsi veste, da so se življenske razmere silno izpremenile od časov, ko so bile normirane pokojnine teh bratovskih skladnic in seve sploh vse pokojnine. Največji reveži v tej vojski so bili zato vpo-kojenci. Oni se niso mogli nasloniti na nič drugega nego na pokojnino, ki jim je bila dovoljena. Pri rudarskih vpo-kojencih je — zlasti v naših slovenskih krajih in v Dalmaciji — še druga bolj nevarna stvar v ozadju, namreč to, da imajo zadnje čase celo svoj nezgodni zavod na Dunaju, ki še ni likvidiran in od katerega zadnje čase ne morejo dobiti sploh nobene pokojnine, ker je zveza z Nemško Avstrijo pretrgana. Zato bi jaz priporočal ministerstvu za rude in šume, da bi se za stvar rez zavzelo in da bi se vsaj nekaj odredilo; veliko se, kakor je gospod minister pripomnil, itak ne da napraviti. Kolikor je meni o tej zadevi znano, bi se dalo kaj napraviti samo na ta način, da bi ministarstvo dalo dovoljenje rudarski okrajni oblasti, da odbori bratovskih skladnic lahko povišajo za 200 ali več odstotkov tiste male svote, ki so jih dosedaj izlačevali. To pa bi ministarstvo lahko napravilo s posebno odredbo.

Gospod minister tega ni storil, ampak je — kot je pripovedoval — predložil stvar poverjeništvu za socijalno politiko v Ljubljani, česar bi pa ne bilo treba. Vsak človek ve, da se z 200 kronami na leto sedaj ne da živeti! Najenostavnejša pomoč je le ta, da ministarstvo — kot sem rekel — s posebno odredbo da navodilo rudarskemu glavarstvu v Ljubljani, naj dovoli odborom, da povišajo preskrbnine za kakih 200 ali več odstotkov. To se lahko napravi z navadno odredbo, ki bi bila sicer — recimo — protizakonita, a je nujno potrebno. Denar je menda tukaj. Bratovske skladnice imajo precej denarja. Potom matematičnih bilanc ni bilo še mogoče sestaviti novih plačilnih nakazil. Izjemna naredba za zadnji kvinkvenijne bi veljala samo za Slovenijo, ampak tudi za Dalmacijo, za siveriški rudnik in za podobne rudarske revirje.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч г. Министар Руда и Шума.

Министар за шумарство и рударство ПАВЛЕ МАРИНКОТИЋ: — Господин посланик пропорукује министарству, да оно просто нареди поглаварству, да у Љубљани повећа помоћ и да нареди исплату, и вели, да је то „врло лака ствар“. Господо, то зависи од појмова. За господина је то „врло лака ствар“, да погази закон, али за мене то не само да није „лака ствар“ него је то најтежа, готово немогућа ствар! Ја такву наредбу не могу издати. Господо, те су законе и те уредбе правими људи од тога посла и од тих потреба, и правили су их без икаквог учешћа министарства. Тај закон још тамо вреди и те прилике су њима најбоље познате. Кад се та повереништва увере о тој потреби, да ће тај свет тамо „умирати од глади“, учини ће мотребан предлог шта треба урадити. Дотле, док не дође предлог од аутономне управе ми не можемо увести иницијативу.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Реч има г. Мелхиор Чобал.

Poslanec Melhijor Čobal: — Gospodje narodni predstavniki! To, kar pravi gospod minister, da ni mogoče ustreči želji, ki jo vsebuje moje interpelacija, potom naredbe ali potom naročila vrhovnemu rudarskemu uradu v Ljubljani, ne odgovarja dejstvom. Vse bratovske skladnice so se namreč že davno izreklo za to, da se pokojnine povišajo onim delavcem, vdovam in sirotam, ki sedaj brez podpore ne morejo živeti. Bratovske skladnice so seveda postavljene na podlagi onega zakona, čegar pravila in pokojnine so se lahko vsakih 5 let preosnovale na podlagi matematične bilance. Nikjer pa ni rečeno v

zakonu, da se to ne sme storiti potom ministrske naredbe. Zato priporočam, da gospod minister naroči poverjeništvu za socijalno skrb v Ljubljani ali pa rudarskemu glavarstvu za Slovenijo v Ljubljani, da izvrši to stvar, ker je to nujno potrebno, ker delavcem, vdovam in sirotam ni mogoče živeti od podpor, ki jih dobivajo sedaj.

Predlagam, da se preide na dnevni red.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: — Питам Народно Представništvo: дали усваја предлог г. интерпеланта, да се пређе на дневни ред? (Усваја.) Прелазимо на 5 тачку дневног реда: одговор г. Министра Унутрашњих дела на интерпелацију г. Васе Кнежевића и другога о цензурисању „Радничких Новина“. Реч има г. Васо Кнежевић.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Долазећи овамо у Београд, још првих дана у марту месецу, добио сам у руке неколико београдских листова, чије су странице биле страшно побеле. Рачунајући да је то само један случај, ми смо поднели интерпелацију, која говори о једном до два броја „Радничких Новина“ дакле о заплени у та два броја. Међутим сем заплене тих бројева, цензура се продужује и шта више из дана у дан постаје све гора и гора. Ми данас, кад тражимо одговор г. министра, чиме може оправдати такву цензуру, морамо говорити о цензури у опште, морамо се дотаћи и онога што се после тога десило. Кад говоримо о томе, да ли треба листове цензурисати, дозволите ми да проговорим неколико речи о значају штампе. О томе не треба у опште много говорити. Један народ, једно културно друштво, без штампе се не да замислити. Једно културно друштво не би било такво, ако не би имало развијену штампу и ако та штампа не би била слободна. Штампа у опште губи од свога значаја и не може да изврши своју улогу, ако се буде подвргла оваквој цензури, каква влада данас у нашој држави. Интересантно је да сваки режим при своме падисају показује се према штампи најенергичније. Кад је буржоазија хтела да се докопа власти, кад је требала срушити феудализам у опште, онда су господари, власници феудалистичког друштва, почели да стежу штампу и да не даду буржоазији да је употреби као средство у својој борби. И онда је, збиља, за чудо, зашто данашње државе употребљују оно, што су пред саму Француску Револуцију употребили феудалци. Ако они држе, да капиталистичком друштву није још крај, и да он има свој *raison d'être* да може још дуги низ година постојати, не знам чиме би се могла онда

таква мера оправдати, ако не опасношћу, да је ту већ последњи час. И кад нам се правда поступак цензора, онда се обично каже, да су они потребни ради тога, да се уљуди разуздана штампа, да се уљуди она шкандалозна штампа, или да се брани јавни морал, или се, уопште, то правда тиме, да се не изазива перед у опште, ради спокојства друштва и државе и њених грађана. Међутим, на другој страни, кад погледамо што раде цензори, онда се никако не може довести у везу то оправдање цензуре са поступцима цензора и са њиховим радом.

Ви ћете доцније из неколико извадака заплених ствари из „Радничких Новина“ и других листова видети, колико је неоправдана цензура, колико се злоупотребљава, колико нас она бламира и брука пред читавим цивилизованим светом. Данас се цензура употребљује често пута да сакрије чију пљачку, употребљује се за задовољење чијих каприца, цензура се употребљује и онда, кад има какву незакониту радњу појединих лица да прикрије, де се те незаконите радње не смију изнети на јавност.

Оваква цензура не може се оправдати ничим, њу неможе оправдати нити једна држава, нити једно друштво, нити једна влада, која стоји на становишту легалности. Често пута цензура против закона узима у обрану владу не ради рада, него ради нерада, узима у обрану поједине корпорације и друштва, која се огрешују о обичну пристojност. Јавна реч није дозвољена, она је остављена на милост и немилост често крајње политички невоспитаном цензору.

Данас није слободно писати о опште познатој пљачци, коју врше продаваоци животињих намирница. Друштвени редови, који су опљачкани, не могу кроз штампу да представе свој положај. То се њима немилосрдно брише и онемогућује им се да то кажу. На тај начин они најзад морају да се прихвате других средстава, и разуме се, тада дају повода државној власти, да их прогони. Да би јасније било, са каквим се све средствима цензор служи у борби против штампе, дозволите ми, да изнесем неколико извадака из листова, да видите, шта се све у нашим листовима забрањује.

Поширедседник др. ИВАН РИБАР: — Господине посланиче, није дозвољено читати, него, ако сте хтели да што читате, требали сте то прије да предложите председништву, и председништво би одлучило, да ли се то може читати или не.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Ја би молио, да ми господин председник објасни, на темељу којег члана пословника он то мени забрањује.

Потпредседник др. **ИВАН РИБАР:** — Онда ћу вам ја прочитати члан 55. пословника који гласи: „Забрањено је читати написане беседе или акте, или изводе, или списе из књига или написе, штампане или писане, који немају никакве или имају слабе везе с предметом, којим је на претресу“. (Жагор. Гласови: Аха.)

Слушајте само даље: „Председник је дужан забранити читање овакових саставака, а одузети реч говорнику, ако се говорник не покори забрани.

Ако се наводи преписка, или наводе или читају поједина акта, или поједина места из њих, а она не долазе под одредбу предходног става, то јест односе се на предмет који је на претресу, онда се морају предати председнику Народне Скупштине на стол председнички сва акта, односно преписка, што се на тај предлог односе“.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Господо посланици, из пословника се види, да је забрањено читати акта или написе, који нису никако или слабо о вези са предметом који је на дневном реду . . .

Потпредседник др. **ИВАН РИБАР:** — Ја морам то прије знати, и док сам ја на овому месту, држаћу се строго пословника. Да сте читали пословник, ви бисте ми све списе предложили, а онда ја одлучујем, да ли ће се читати или не.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Ја ћу одустати од читања, али хоћу констатовати, да се ова забрана противи пословнику, јер по пословнику забрањено је читати што нема везе са дневним редом, а овде је реч о цензури Радничких Новина, а ја сам хтео читати ставове из „Радничких Новина“ који су цензурисати.

Ја ћу Вам рећи, да је у „Раднички Новинама“ забрањено објављивање правилника централног синдикалног већа који је донешен на конгресу. У њима је избрисано све оно, где се вели, да ће се синдикати међусобно помагати у случајевима штрајкова. По закону штрајкови су дозвољени. „Радничке Новине“ налазе на територији пређашње краљевине Србије. По закону о радњама штрајкови су дозвољени и према томе цензор није имао право, да избрише из новина тако невину ствар као што је правилник донесен са једног конгреса и који нити позива народ на буну, нити вређа краља ни владоца које

стране државе. Дакле види се, да је та ствар просто каприс цензора. Тај се поступак његов не да ничим оправдати, нема законске подлоге и не може према томе бити оправдан.

Дале, господо, у „Радничким Новинама“ се брише свака реч бољшевик или комунист. Међутим те се речи употребљују свуда у међународној литератури, у народу, у журналностици и сви листови на читавој територији наше Краљевине је употребљују, само не може те речи да употреби социјалистичка штампа. Овде се хоће, да сваки онај који пише против бољшевика, тај сме писати, а онај који хоће о њима да пише ма и једну реч, правдања или објективна објашњења, то се забрањује.

Ја то разумем, господо, зашто се чини, али не разумем, зашто се невинне ствари бришу. Ја нисам бољшевик, али се бољшевици не могу овде третирати као што их третира грађанска штампа и поједини од госпде посланика. Хоће да се узме, да све оно што је неправедно, насилно, да је бољшевизам. Неће никако, да се бољшевизам третира као једна доктрина, наука, која се да објаснити друштвеним односима у Русији и другде. (Чује се: Са батинама), јер бољшевизам није оно, како се данас намерно хоће преставити. Он је постао после једног конгреса, који је држан у Лондону, када је резолуцијом социјалиста решавано питање аграрне реформе у капиталистичком друштву. Према томе они који су стајали на једној тачци гледишта, добили су већину и они су бољшевици.

Са данашњим бољшевицима ја се не могу сложити, јер сматрам да су се они пребацили и да пуцају преко циља. Једина је погрешка у томе, што су се преварили у оцени ситуације. (Чује се: Цензура брише и у „Демократији). Господа, која добацују, нека то упуте господину Прибвићевићу, који такође брише социјалистичке новине. Они хришћани, који се стално жесте на тероре које су бољшевици починили у Русији, добро би било, да се сете Бартоломејске ноћи, а буржоазија, да се сети француске револуције.

Дале господо, у „Радничким Новинама“ се бришу акта, која израђује судска и полицијска власт. Пре, мислим биће 29. априла, Београдска полиција извршила је претрес у радничком дому и код неколико виђених социјалиста у Београду. Један од мојих познаника, др. Сима Марковић, идеално поштен човек, био је предмет такве претраге. Код њега је полиција дошла и извршила претрес. Претресала је све што је у кући и приликом претреса саопштила једно полицијско решење.

Полицијски писар, који је добио наредбу за претрес показао је решење у коме се вели, да је полиција добила сигурних обавештења да у стану господина дра Симе Марковића постоје бољшевички списи, да постоји велика сума новца, да постоје списи, који позивају на оружје и буну и да се на основу тога мора извршити претрес стана. Претрес је извршен. У стану се није нашло ништа. Др. Сима Марковић је дао штампати полицијско решење у „Радничким Новинама“, али је оно заплешено од прве до последње речи. Кад се против части једног нашег грађанина, против његовога дома употребљавају такве репресивне мере, и то на основу „сигурних“ извештаја, па се тамо ништа не нађе, чиме се онда може правдати корак цензора, који не дозвољава, да се штампа то решење полицијско. Па господо, то решење није бољшевичко, то решење није донео писар бољшевик, то је решење писао члан једног квартата београдског и према томе са каквим је правом цензор могао да крије дело полицијске власти.

Даље господо изишао је један чланак у истом броју „Радничких Новина“ под насловом „Еурека“. И ту се на сатиричан начин представља, како је државни буџет био сувише велик, тако да је мотор, који је вукао државни буџет бректао страшно од великог терета и Министру финансија дубоко замишљеном, како да олакша државна кола, удубљеном у те мисли долази нека уседелица и каже, да треба да удари порез на нежење, па ће онда олакшати државни буџет. Он се ударио руком по кољену и како каже народна песма; здрава чоја му је прела на кољену и пропала је једна днурна, јер су панталоне биле продеране. Ту је ствар цензура избрисала, није дозволила, да се објави. Ето господо, просто се види, да је штампа остављена на милост и немилост цензора, који немају смисла да дају оцене, шта се јавности треба да објави, а шта не треба.

Даље, господо, казаћу вам још један случај како се далеко иде са цензуром.

Није слободно често пута писати о маџарској совјетској републици. Једном приликом, ја сам писао у новосадској „Слободи“ чланак, у којој сам проицирао маџарску совјетску републику. Казао сам; да су тамо без игде ичега, без крви прогласили диктатуру пролетаријата, и права је девиза била да се имају натраг повратити разграбљене територије и чудно сам се таковој политици. Међутим цензор није дозволио да то изађе. И то није било слободно. Господин председник ми

није дозволио да то прочитам, а из тога би се виделе врло смешне ствари.

Даље, господо, ја знам, да је пред први мај било сугерирано мишљење, да ће првога маја доћи до окршаја, да ће се напасти буржоазија, да ће се пролетаријат побунити, да ће бити крви, и да за то војска треба и мора да буде у приправности.

Било је међу нама и таквих радника, који нису знали о чем се ради, били су необавештени, ми смо се одлучили, да их позво- вемо да тога дана не помишљају ни на какав непромишљен корак и хтели смо дати штампати један плакат, у ком би позвали радништво да тога дана не учини ништа. Ми смо имали право, да позво- вемо раднике, да буду мирни. Полиција је дозволила, да тај плакат изађе на српском језику, али не и на маџарском. Међутим тамо има много маџарског радништва и да радништво не нађе на лепак шовинистима, којих има тамо, ми смо хтели да штампамо тај плакат и на маџарском језику, али је то полиција забранила. Дакле маџарски радници нису смели дознати, да тога дана треба да буду мирни.

Господо, жао ми је, што ми господин председник није дао да прочитам неколико ствари скроз невиних које је цензура брисала. Тако је једна песма једног друга, који је на један невин начин певао друговима, како треба да буду одушевљени за своју борбу, за поправку свог положаја, била забрањена у извесним редцима. Даље на једном месту, казује се, како капиталистичка класа пљачка раднике, како данашњи поскупљивачи животних намирница немају никаква обзира према радницима, па је то цензура брисала, значи, да су господа пљачкаши неприкосновени, да се о њиховој пљачки не сме писати. Према томе цензура се ставља у положај да брани њих и напада раднике, да не да радницима, да против тортуре, која се над њима врши рекну, једну реч у своју одбрану. Ја морам на то одмах додати, да у Србији бар до овог времена није се знало за ту цензуру. Оваква цензура није никад овде постојала и ово је управо прави скандал, што се сада ради с београдском штампом. Ја би устао за слободу штампе, али овде не могу за то пледирати, што овде није реч о слободи штампе, слобода штампе уопће не постоји, него је реч о том, да се једна неспособна цензура укине и скине са дневног реда. Ми у Србији не знајући за такву цензуру морамо да кажемо, ако је ово требала да буде последица нашег народног уједињења, ако ово треба да буде први декрет наше Југославије, нешто чим ће бити

крунисано наше народно уједињење, онда ја морам песимистички посматрати будућност нашега уједињења и расположења нашег народа према томе уједињењу, ако оно има да донесе круту реакцију, како нам је донело ових првих дана.

Господо Ви сте чули г. Бланкинија који је говорио о злочинима које су вршили окупационе власти у Далмацији. Ви знате да наш општи међународни положај није тако сјајан. Ви господо знате шта данас и какав утицај данас има слобода једнога народа на међународни положај државе коју тај народ представља и кад то знате онда се и Ви морате заједно самном чудити влади која трпи и толерира једну цензуру која се ни са једног, ни са човечанског ни са чисто грађанског гледишта не може трпети. Морате се чудити како је влада може трпети с обзиром на то како ће се то одазвати на наш међународни положај. Јер господо кад ми тражимо да се наша народна права чују у Паризу, кад ми тражимо да су наша народна права чују на свима странама света, онда са каквим правом можемо тражити да тај свет прихвати и помогне та наша права кад ми томе свету не можемо показати да смо ми културни народ и да имамо право на аспирације које истичемо. Са каквим правом господо ми можемо изићи пред народ од кога ћемо тражити да плебисцитом гласа за нашу државу ако му не можемо показати да смо културнији од оних држава којима би се он иначе имао припојити? Даље господо ја се чудим влади која допушта овакву цензуру, која допушта цензуру која нас само срамоти пред читавом светом и која црвеном оловком пребрисује оне жеље и аспирације наше које сама истичемо. Јер како можемо нападати реакцијенарни туђински режим, кад ми имамо такав исти режим у својој земљи. Чудим се улози владе, уз чију се асистенцију удомаћила оваква цензура, да се нашим листовима не допушта да изнесе и најневније ствари. Често сте пута могли видети да су у нашим листовима и најневније ствари бришу. Тако сам пре неки дан видео да је у Правди избрисан чатав један став из једног чланка који је говорио о томе како би требало одвојити цивилен саобраћај од војног саобраћаја. Дакле чудим се да влада може да трпи такву цензуру која нас срамоти и пред нашим слободним народом и која нас срамоти у читавом свету, цензуру са којом се не можемо похвалити ни пред ким, али која нам може учинити да изгубимо и од нашег народног угледа и од наших народних

аспирација и која нашој новој држави веће на чело жиг варварске земље.

Ја бих молио г. министра за одговор чиме у опште може оправдати постојање једне овакве скандалозне цензуре, која нема смисла и која нема политичког васпитања да врши једну оваку улогу.

Министар унутрашњих дела СВЕТОЗАР ПРИБИЋЕВИЋ: — Господо народни посланици, ја разумем само једно: не разумем то што он ту интерпелацију није упутио на надлежно место. Јер господин посланик Кнежевић може да зна да ја немам никаквог утицаја у границама (Министар Унутрашњих Дела) Србије на цензуру. Он треба да знаде да министарство унутрашњих Дела и да полиција тај утицај не врши. Као што је познато цензура овде пре рата није ни постојала. Постављена је за једно ванредно стање, за ратно стање, одређена је онда кад су је одредиле и друге велике и највеће и најдемократскије државе.

Дакле ако је господин интерпелант хтео да сазна за мотиве који су владу руководили, и ако је хтео да тражи оправдање за поступке при употреби цензуре, он је ту интерпелацију требао да упути на надлежно место, јер вршење права цензуре иде у круг министарства иностраних дела и министарства војног, који ту функцију врше преко мојих органа. Према томе, ја би у кратко био готов са интерпелацијом господина народног посланика Кнежевића. Али да он не би казао да се бежи испред одговорности, коју краљевска влада има у овом питању, и да се не би казало, да се бежи од солидарности, коју у овим тешким часовима чланови владе морају да показују и да манифестују, у свима питањима и на сваком кораку, то ћу са неколико речи одговорити господину Кнежевићу на његову интерпелацију.

Пре свега слажем се начелно са њим у томе да би најидеалније било, и да би то сваки слободоуман човек поздравно, кад би у опште могли да будемо без цензуре. Савршеност би била онда кад у опште не би цензура постојала и кад би се сви умни продукти могли слободно да штампају и да шире широм целог света. И сваки слободоуман човек мора да тежи за таквим стањем, да буде слободно спремање сваке слободоумне мисли. Али у овим тешким временима у којима је живело човечанство, за ових пет година, а специјално за наш народ ових седам година рата искрсла је, као што је и код других народа, изскривала је потреба — цензуру.

Начелни једномишљеници господина народног посланика Кнежевића, који су такођер онде где су дошли до власти у овим тешким временима, осетили потребу цензуре, нису тако широкогрудни и либерални у вршењу те цензуре као што је то случај овде код т. зв. буржоаске владе. Задатак цензуре није и не може бити то, да уљуди као што он каже штампу, да учини учтивом. Ако је цензура ту, она има свој политички разлог, а никакве васпитне разлоге и циљеве. Она има тај циљ и тенденцију да спречи пропаганду, да државно стање са којим је неко незадовољан треба силом решити. Ја не знам, господо, јер нисам упућен у онај матерјал који има господин Кнежевић, шта је све од цензуре у појединим листовима заплешено, а нарочито у „Радничким Новинама“. Кад сам био интервјуисан у овој ствари, је сам тражио те заплешене примерке али нисам могао доћи до њих. Ја допуштам да цензура прекорачује границе, ја допуштам и то да су цензори превише ревносни и да плене чак и оно што неби требало да плене. И ја замерам то ако цензори иду у својој ревности тако далеко па чак плене и критику рада владе, јер ништа благотворније не може да утиче, и ништа не може тако добро деловати као јавна критика, као критика штампе. И онда, господо, ако су јавни органи имуни од приговора штампе, онда је врло близак моменат, особито у овим приликама, у којима сад живимо, да се они могу осетити као неодговорни и постати самовољни.

Штампа има поред осталих и ту задаћу и сасвим основано морамо јој признати, да она ту задаћу треба да врши, да контролише рад органа власти, да тај рад критикује да му замера и да тражи ремедуре.

Ако има у том погледу грешака, нема никакве сумње, да то треба исправити. Ја сам онај, који се у том питању слаже са г. народним послаником Кнежевићем, шта више мене не љути ни тон, којим се јавна критика врши, јер напоследку, ако је тај тон неучтив, ако је тај тон непристојан, онда ће то шкодити дотичном листу, шкодити дотичном писцу, али влади која се таквим тоном критикује не може то шкодити.

То што је г. Кнежевић замерио, да се овде забрањује штампати све што се пише о болшевизму, — у колико сам ја упућен, господо, ствар стоји тако, да се не допушта да се популаризира и глорифицира болшевизам. То што он каже, да је болшевизам једна доктрина, то он има право; али то је доктрина

уништавања доктрина разарања, (Гласови: Тако је).

Ја бих рад био да ми госп. Кнежевић покаже један пример у нашем цивилизованом друштву, и једној држави уставној и демократској, један једини пример у држави, која је у ратном стању била, или је сад, да покаже где цензура нема и где се према болшевичком покрету овако не поступа, или још горе, како се то чини код нас. А онда где су до власти дошли они, које господин представник Кнежевић представља као болшевице, онде нема, господо, ни потребне цензуре, јер тамо не смеју други листови ни да излазе, који нису болшевички (Гласови: Тако је). Шта ће онда цензура?

Моја господо, морам и ово да вам кажем. Пратио сам ту такозвану револуцију, која је извршена у Пешти. Госп. представник Кнежевић је замерио, што је та револуција била безкрвна. (Васа Кнежевић: Нисам!) Пардон, ја исправљам, наиме он је иронизирао што је она била бескрвна, јер стоји на становишту, да свака револуција треба да буде крвава.

Да ли је ствар текла онако, како је представљено свету и европској јавности да је граф Карољи, да би учинио пресију на Антанту, позвао све болшевичке вође из апса и предао им владу, то не спада овде. Али, господо, чим је диктатура проглашена у Пешти, шта је било? Догодило се да је комесар штампе позвао, све шефове великих листова и да им је саопштио да ако не буду писали у смислу болшевичког покрета, не само да ће њихови листови бити обустављени, него да ће они бити и стрељани. (Смех).

И тако се је, господо моја догодило да не само лист „Nepszava“, лист, који је познат још и пре рата и за време рата, као орган мађарске социјалне демократије, који је знао чувати и форму и који је знао бити умерен и у изразу и у садржини, да је не само тај лист почео да глорифицира болшевице, него да су то почели да чине и сви иначе познати најшовинистичкији мађарски листови, па чак и полуофициозни орган мађарске владе „Pester Lloyd“.

Моја господо, кажем, не могу да се идентифицирам са свим што цензура ради и нећу то да чиним. Ја мислим, моја господо, да овде међу вама има много народних представника, који се са цензуром не идентифицирају. Шта више има оправданих приговора, начину, како се врши цензура. Један је од јакних приговора тај, да се не врши та цензура једнако, да се не поступа једнако према свима органима јавности. Има приговора.

да се нешто једним органима јавности допушта, а другима се забрањује. Има чак приговора, да оно што је у једном листу изашло, да се то другим листовима забрањује штампавати. Ја мислим, да је то ствар, коју влада може и треба да исправи. Нарочито наглашујем оно што сам пре казао, да влада треба да омогући и да ће настојати да се критика владе, у ма како оштрој форми и критика свију органа владе ма у каквој оштрој форми било, допустити. Мислим, да моји другови у влади не могу делити друго мишљење. Ако се можда у том погледу није могло све добро прегледати, ако се по једној директиви не поступа, моја господо, морате и ви разумети положај у коме је влада, она врши на питања са којима она мора да се бави, која она мора да реши, морате видети ове велике знакове питања пред којима стоји влада, и онда не можете чинити такве прекоре и замерке какве је то овде изволео учинити господин народни представник Кнежевић.

Ја мислим, господо моја, да би господин Кнежевић, да му је г. председник скупштине допустно да прочита оне исечке из новина, да би он заиста могао демонстрирати много тога, што би за цензуру и цензоре било недовољно. Ја то допуштам и за то ја, да умерим његову савест, узимам то као доказано. Али господин народни представник може се тиме умирити кад изјавим, да можда све то што је ту плењено у том исечку, што је негде било штампано, па онда заплењено, да тај поступак не ће наићи на одобрење код свију нас. Али једно морам овде да изјавим народном представнику пред целом скупштаном, да је влада одлучила, кад живимо у временима у каквим живимо, и стојимо пред решавањем питања, која су тако тешка, а задиру у судбину целокупног нашег народа, да је влада, одлучила да у таквим тешким моментима одржи цензуру.

Она стоји на том становишту, да се она има још одржати; нарочито, да се сузбаја све оно, што у наш народ улази под именом болшевизма, свако ширење, свако хвалење, свако глорифицирање болшевизма ма у којој форми, а што код нас у великој мери убацују туђински агенти. (Гласови: Тако је!) Ја ћу имати прилике, господо, да се тиме забавим други пут кад дође на претрес мој одговор на интерпелацију друга господина Васе Кнежевића и мога пријатеља господина Кораћа — Ја ћу се онда тим питањем забавити.

Мислим, моја господо, да сам због тога решен дужности да сада на то одговарам и молим господина представника Кнежевића и

молим поштовано Народно Представништво, да овај мој одговор изволите узети на знање. (Одобравање и пљескање)

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч господи интерпелант Кнежевић.

ВАСО КНЕЖЕВИЋ: — Господо, одговор г. Министра унутрашњих дела, лично од његове стране могао би у пола задовољити, али стањем ствари ми не можемо бити задовољни.

Господин Министар стоји на једном демократском гледишту да цензура не би требала да постоји и да цензори греше. То ништа не мења стање ствари, јер он остаје на томе гледишту, да цензуру треба подржати и не обећава да ће се постарати, да ће уопће имати снаге да се постара, да погрешке цензуре у будуће онемогући. Тим стањем ствари ми не можемо бити задовољни.

Господин министар је казао, да бољшевици онде где су дошли до власти, да су они исто тако поступали, да су водили цензуру. Чак је рекао, да уопште онде где су они на влади, цензуре и не треба, јер они забрањују излажење сваком другоме листу, који не пише тако, како они мисле. Ја сам унапред изјавио, господо, да ја не могу одобрити, да се не могу идентификовати са свим оним, што се ради у оним местима, где су дошли до власти моји начелни једномшљеници; али морам ово напоменути, да се тамо то ради у времену револуције, да је тамо избила револуција, да је тамо диктатура једне класе и да се само помоћу таквих средстава може та диктатура одржати. (Смех.) То је, господо, тако и то моји начелни једномшљеници, ако се они уопште могу назвати мојим једномшљеницима, они то не поричу, они кажу: ово је диктатура пролетаријата и ми тако хоћемо, ми хоћемо да извршимо друштвени преображај и ово су нам средства, да дођемо до циља. Они то дакле не крију. Али господо, наше друштво, буржоаско друштво, оно стоји на становишту легалности. Буржоаско друштво неће да призна, да постоји диктатура буржоаске класе, оно тврди, да је ово време легалности у коме владају закони, где има парламената, где влада законитост и онда господо, не сме се у томе случају примењивати оно, што долази из земаља незаконитости и безвлашћа. (Жагор.) Бољшевици су разбили конституанту, они су казали, да за њих закони не важе, они су то признали; али ви господо, ви стојите на становишту законитости и ви треба законитим средствима да се служите са становишта легалности, али кад ви браните и одржавате ону цензуру, коју закон забра-

њује, онда то ваше држање не одговара вашем становништу, јер ми, господо, имамо Парламенат, а Русија нема Парламенат. Русија је свој Парламенат растерала. Па господо, урадите то и ви, па да знамо и на чему смо и на чему стојимо (Гласови: Нећемо) Нећете! Нећете да признате да овде постоја диктатура буржоаских класа. Признајте то, али ми не разумимо, кад ви то нећете да признате, а овамо вршите диктатуру гору него бољшевици (Дакле је мало блажија ипак). Дакле, господо, овде је цензура и режим блажији него онај у Русији, али он је блажији за то, што овде није револуција, он је блажији зато, што нико нема да устане на оружје против диктатуре буржоаске. А кад би било кога да устане на оружје против диктатуре буржоаске, као што је у Русији, буржоазија устала против диктатуре пролетаријата), онда ба се ви послужили истим средствима као што се служе бољшевици према својим противницима.

Даље господо, господин Министар је казао да је бољшевизам доктрина, али доктрина разоравања и упропашћивања. То може да се каже за руску револуцију, која је сад била, да је хтела да разори и упропасти оно, што је буржоазија створила, али бољшевизам не може бити доктрина разоравања и упропашћивања, јер је бољшевизам оно објашњење друштвеног развика, што политичка економја као наука тврди за данашње капиталистичко друштво.

Бољшевизам то објашњава (Др. Чокић: То Каутски друкчије мисли) Револуцију нису водили само бољшевици. Од истакнутих људи у Русији и руској револуцији једино је Љенин бољшевик. Троцки није бољшевик него социјалистички револуционар. Бољшевизам није ништа друго него ортодоксни марксизам. И од господина Министра, који је то сигурно читао и те ствари познаје, није било на своме мјесту, да то каже.

Даље господин Министар ми је учинио једну неправду, кад ми је казао, да сам ја проишући мађарску револуцију проишао је зато, што је она извршена без крви, јер стојим на становништу да свака револуција треба да се изврши са крвљу. Ја то нисам казао нити мислим. Ја сам проишао мађарску револуцију не зато, што је била без крви, него зато, што знам да се никаква револуција ни друштвени преображај не извршује без крви, него да је то пакт мађарске буржоазије и шовинистичког мађарског пролетаријата, да се спрече последице рата, које су они за време рата проузроковали. Дакле,

ја сам је проишао не зато, што је извршена без крви. Ја би био рад, кад би се преображаји друштвени могли извршити без крви, да то акцептирам, али сви друштвени преображаји нису извршени без крви и сви друштвени преображаји, који ће доћи неће се моћи извршити без крви и према томе оно што је учинила мађарска диктатура пролетаријата у Пешти њој оскудева она искреност за социјалистичке идеале и она је имала чисто шовинистичке побуде, јер ја врло добро познајем тамошње односе и расположење мађарских радничких организација и оних кругова око „Нерсаве“ и знам, да су они просто пактирала, кад су се нашли у незгодном положају услед захтева антанте. Ја сам је проишао због тога, а не зато, што сам противник сваке револуције, која је без крви. Даље је госп. Министар рекао, да је бољшевистичка „Нерсави“, која је иначе умела да умери свој тон и пре рата, а и сада, која је увек тим тоном умереним оперисала, онда кад је проглашена диктатура пролетаријата у Пешти, онда је и она умела да глорификује бољшевизам, да пише у корист бољшевизма заједно са осталим грађанским листовима, па чак и са полузваничном „Pester Lyodom“.

Да, господо, то је управо оно, због чега сам ја те догађаје проишао. Значи, да је тамо извршен један факт. За ону гомилу скупљену око Нерсаве, која је за све време рата најскандалозније нападала наш народ и потпиривала шовинистичко расположење мађарског радништва, која је за све време рата била упрегнута у кола Тисине владе, која је за све време рата на перфиднији начин, него сви остали листови била проповедник рата до исцрпљености, — за ту гомилу није ни мало чудо, што се она у глорификарању бољшевизма идентификовала са Пестер Лондом и осталим пештанским листовима, јер тамо бољшевизам није употребљен у том циљу, да се дође до остварења социјалистичких идеала, него за то, да буде само један блеф, којим би се заплашила Антанта, те да Мађарска добије што је могуће боље услове мира и да не мора испаштати ону шовинистичку политику, коју је водила за све време рата.

Ја се не могу задовољити одговором г. министра, што је на крају нагласио одлучност владе, да цензуру и надаље задржи, да је задржи и поред тога, што је признао, да цензура има својих великих грешака. Г. министар признаје, да цензура има тих великих грешака, али он нам није дао ниједно обећање о томе, шта ће учинити, да у бу-

дуће не буде тих грешака, да се цензура према свима листовима подједнако примјењује, и да цензура не сме спречавати листове, да критикују рад владе и свих других јавних органа и власти. Он нам није дао у том погледу никаква обавештења.

Даље је г. министар унутрашњих дела напоменуо о убацавању летака са стране, које врше наши непријатељи. То нема никакве везе са нашим листовима, — то убацавање летака, које долази са стране и који посао врше непријатељи нашег народа нема никакве везе са цензуром, која се врши над нашом штампом, јер ти летци не иду пред цензора, већ се бацају са аероплана и вештачки преносе преко границе и не могу бити разлог, да се цензура и надаље задржи. Од тих летака ми се морамо оградити, као што смо и учинили, али они не могу послужити као изговор влади и врховној команди, да и даље подрже цензуру, овакву каква је досада била.

После одговора г. министра, ја бих имао Народном Представништву предложити мотивисани предлог за прелаз на дневни ред. Тај предлог, како је састављен, не одговара моме гледишту. Ја стојим на гледишту, да цензуру треба уопште укинути и завести апсолутну слободу штампе, Али, рачунајући на то, да би Народно Представништво учинило штогод против ове цензуре, и да би овај мотивисани предлог за прелаз на дневни ред био примљен, ја сам и правих тај прелаз у форми компромиса, и молим Народно Представништво, да га прими. Он би гласио овако:

„Привремено Народно Представништво, после дебате и одговора г. министра унутрашњих дела по интерпелацији Васе Кнежевића и другова о цензурисању „Радничких Новина“, позива владу, да одмах поради на укидању превентивне цензуре штампе и исту ограничи само на написе, који се тичу оперативних акција војске“.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има ријеч народни посланик г. Живојин Златић.

ЖИВОЈИН ЗЛАТИЋ: — Господо народни представници, ја жалим, што господа интерпеланти нису ову интерпелацију упутили надлежним министрима, односно господину министру председнику и господину министру војном, да бисмо могли ово питање свестрано претрести, и да чују све шта се износи не противу цензура, већ цензора и шефа цензуре. Ја устајем, господо, да

браним цензуру, јер она очајничким криком позива у помоћ и одбрану све оне, који јој могу помоћи противу њених делегата — шефова цензура. Нико не оспорава, да у данашње време мора бити цензура. Она постоји у целом свету, али нигдје на свету не постоји самовоља и каприц цензора, какав постоји код нас. Против тога се морамо борити и против тога ја устајем.

Господо, ја бих могао да све прочитам овде, шта се све у цензури избацује, ви би збиља, имали пред собом представљену слику безочности и самовоље која се тамо види. Дозвољава се једноме листу, да нешто данас одштампа, другоме листу то исто се забрањује.

Господо, ми смо имали прије неколико дана један случај, да је цензура забранила једну интерпелацију, која је поднета Народној Скупштини, а на коју је г. министар Војни одговорио овде, и кад је та интерпелација донета у штампарију да се одштампа, њу је цензура избрисала. Још нешто господо. У историји незапамћено, цензура је брисала редове у одговору и министра на интерпелацију. То није постојало у толикој мери, ни под Аустријом за време рата (Гласови: Јесте. Јесте. Жагор.) није, господо, у толикој мери, јер кад сравните прилике у којима је била Аустрија и у којима смо ми данас видетћете да није.

МИЛАДИН СТЕФАНОВИЋ: — Жалосно је да господин Златић упоређује данашње стање са оним стањем за време аустријске монархије.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Молим Вас, господине посланиче, да бирате парламентарне изразе.

ЖИВОЈИН ЗЛАТИЋ: — Ја не упоређујем данашње стање него упоређујем шефове појединих људи.

МИЛАДИН СТЕФАНОВИЋ: — То кажите господину министру.

ЖИВОЈИН ЗЛАТИЋ: — Ја говорим парламенту, а господин Министар слуша па нека одговара.

Господо, ја сам казао и опет понављам, да у данашњим приликама, у време рата, мора бити цензуре, мора се водити рачуна о ономе, што се пише.

У цијелом свету има цензуре, господо, Ја сам провео три године у Француској, и тамо постоји цензура, али је тамо предвиђено, шта се сме писати, а шта се не сме, а даље цензура не иде од тога.

Данас, господо, цензура забрањује као што сам казао и оно што се у Скупштини говори и оно, што би требало да се напише уопште против ма чијег несавјесног рада, то цензура брише. Ја мислим, да такав начин цензурисања не иде никоме у корист, а најмање влади, јер се све то товари на њена леђа а међутим до ње је у толико кривица, што она не води довољно контроле над људима, који врше цензуру.

Данас сам добио дозволу од господина Председника, да вам само прочитам једну кратку белешку и онда ћете себи представити најбоље слику како се тамо ради.

Та белешка гласи овако: Родитељима и наставницима. Позивају се родитељи и наставници и уопште сви заинтересовани, нарочито ђаци, на јавну дискусију о „Ђачкој Самоуправи“ која ће се одржати у сали Певачког Друштва „Станковић“ (Милошева ул. 3) у понедељак 26. у 6 часова поподне. Дискусија ће се водити на тај начин, што ће посетиоци предати конференсијеру г. Боривоју Милојевићу своја питања на листићима пред сам почетак конференције. Ово ће се састојати у томе, што ће г. Милојевић одговарати на постављена питања, а доносиоци листића ће дати своја мишљења о његовим одговорима. Приступ слободан.

Питање о школи и једно од најбољих и најважнијих. Наш најочитији интерес захтева дакле, да се о њему јавно и поштено говори.

Ово је, господо, штампано у извесним листовима. Овако исту белешку цензура је из једног листа избацила. Питам вас, господо, има ли чега у овој белешци што би требало забранити и кад се дозвољава једним новинама зашто се избацује из других. Ми, господо, ту немамо посла са цензуром ми имамо ту посла са самовољом и каприцом појединих људи. Ја мислим, господо, да међу нама нема ниједнога, који би могао дозволити да се овако могу поједини људи титрати и шегачити са штампом. Ја нећу говорити о вредности штампе, јер је то излишно говорити, али ћу да напоменем, да је дужност свију нас да водимо рачуна о нашој штампи, да се цензори са њом не шегаче и не злоупотребљује, а ја, господо, замерам господину министру председнику и министру војном, под чијом се управом налази цензура, што они не обраћају довољно пажње, да потраже рачуна од цензора шта је то све избачено, јер ја вјерујем, да није њина жеља и намера, да се избацује и цензурише оно, што нетреба, већ да се избацује само оно, што интереси захтевају, дакле недовољна је њихова контрола и

ја тражим, да се на њихов рад обрати много већа пажња и контрола, да се каже цензорима шта смеју брисати, шта несмеју и да се господи Министри заинтересују мало више за она бела поља, која се сваки дан појављују у новинама.

Пошредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч господин Јовановић.

Др. РАДОЈЕ ЈОВАНОВИЋ: — Господо народни посланици! Ја сматрам за потребно да изјавим одмах у напред, да ово што ћу говорити — говорићу у име своје лично; говорим као новинар и као народни посланик. Учинићу само неколико напомена. Пре свега ја константујем да о цензури не постоји никаква уредба нити постоји какав закон. Ми знамо сви, и то могу ја ваљда овде рећи, да смо и у редовним приликама, као млад народ, услед незгодних прилика спољних, и услед преварања унутарњег били неуравнотежени. Сада смо сви у једном уздрхталом стању, сви смо више мање распојасани; али за то би требало одозго са врха да се спроведе једна рационална, политичка педагогика, да се спроведе једна извесна просвећена дисциплина. Ми смо видели да војне власти нису у стању биле да то спроведу ни у лакшим питањима него што је ово питање које је претежно политичке природе. Ја жалим дубоко што се не могу овде на свој рачун солидарисати са господином Кнежевићем, чији је корак за мене лично веома симпатичан. Господин Кнежевић није успео овде зато, што је помешао две ствари, које се нису могле овде успешно помешати. Он, који је на десници социјалистичкој, хтео је унутрашње ствари овде са овога форума да расправља. Хтео је и извесним кокетирањем, да можеда расветли и утврди извјесне унутарње позиције. Ја бих хтео да приметим, да би господин Кнежевић много више имао успеха и за саму ствар више учињено, да је остао при ономе, на што се сводила ова интерпелација, а то је питање саме цензуре уопште и злоупотреба, ђефа не само према „Радничким Новинама“, него и према другим листовима.

Што се тиче самога болшевизма, да је и најдемократскија Швајцарска, последије изјава Лењинових, који је порекао свима и свакоме право на дискусију, који одриче уопште дискусију свакоме; осим тога после изјава друга Грима у Плен Паласу у Женеви, који је дошао директно из болшевијстичке Русије и који је изјавио отворено, ја сам био присутан, да болшевици не признају демокрацију и не ће да се служе демократијом — предузела оштре мере против болшевика. Он је изјавио, да је

њихово једино средство диктатура пролетаријата! Према томе ја се чудим господину Кнежевићу, да се је он овде, ваљда испред своје групе, солидарисао у неку руку са бољшевицима.

У истину, по мом најдубљем уверењу, имаде и с друге стране великог претеривања код нас. Ови људи наши социјалисти с деснице, често пута називају се бољшевицима и ако се они против тога бране. Све оно, што је ружно, назива се бољшевизмом. У том чиниле су се сличне грешке и у другим народима. То је било и у Енглеској у погледу француске револуције, када је чувени Берк и Фокс, услед терора француске револуције, одрицао француском народу свако право на бољу будућност и на цивилизацију. Дозволите, да своје скромно мишљење изрекнем. Мислим, да треба да будемо резервисани. Био је царизам, то је била теза, дошао је бољшевизам, то је била анти-теза, па ће ваљда доћи и синтеза. Мислим, да је тим путем требао господин Кнежевић третирати ово питање.

Дозволите ми, да се вратим на главно питање, на питање цензуре. То је цела истина и господин министар је то потврдио, да су се извесне белешке пустиле у једним листовима, а брисале у другима.

Дешавало се, господо, ово, да телеграми, које добивају поједине редакције из самога пресбириа, у једном листу изађу, а у другому се пребришу. То је инконсеквенција.

У осталом, господо, кад постоји цензура, онда треба да буде једнака у целој земљи. Десило се на пример ово, да једна депеша изиђе у „Правди“ и у „Епохи“. Ту исту депешу донесе (Чује се: „Демократија“), да „Демократија“. Ви сте ту мало нервозни! (Једној групи на десници).

Да мало даље бацимо поглед. Десила се ових дана непријатна ствар за нашу спољну политику у Лондону, наиме, ловћенски издајца успео је да тамо мало замути и ми телеграм о томе никако нисмо успели да донесемо, док су неки листови у Осеку успели да га донесу. Ето, господо, да ли то сме да буде? Али, за то не може да буде крив господин Прибићевић, јер је то под контролом г. министра спољних послова и поглавито г. министра војног. И ако хоћемо да будемо сасвим објективни, мени се чини, можда грешим, да врховна команда преко својих органа води овде прву реч.

Ја мислим, и ту изражавам своје приватно мишљење, да би требало једном у овој земљи, да врховна команда престане бити вр-

ховна власт. Она треба и може да буде само орган владин и ја мислим, да у овој земљи, неће бити никада правог демократског реда, докле год на положају министра војног не буде једно цивилно лице.

Ја ћу још само једну напомену учинити, а то је: да цензура, кад промаши свој циљ, може само да буде врло опасна, јер може да дражи на отпор. А и показало се, да у Француској на пример г. Бриан са својом општром цензуром није показао тако велике успехе, као што је показао господин Клемансо, који је укинуо цензуру. Али је овај основао једну централу, један биро за обавештавање јавности и г. Клемансо је био онај, који је одвео Француску победи.

Ја мислим, дакле да је ова интерпелација требала бити упућена на надлежног министра и жалим што је овако формалном погрешком цела дискусија одведена погрешним путем, те зато предлажем прост дневни ред.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има ријеч г. Витомир Кораћ.

ВИТОМИР КОРАЧ: — Ја врло жалим такођер да ова интерпелација није упућена на надлежне ministre, премда мислим, да је ипак у неколико упућена на надлежног министра, јер полицијске власти стоје под његовом управом, а полицијске власти врше ту цензуру (Чује се: Али о томе није било питање). Пало је питање о „Радничким Новинама“. То је додуше истина, али ради се и о цензури у нов м крајевима, ђе г. Прибићевић има потпуну власт над полицијом, па не може онда прати руке ради њеног дјеловања, а и без обзира на то, да је то дјело опће владине политике, за коју г. министар одговара и без обзира на то, да ли ствар спада у његов ресор или не.

Ја сам врло пажљиво слушао „Eier-Tanz“, који је овђе изводио господин министар Прибићевић и морам одмах рећи, да је он говорио све, само не оно, што треба у име владе рећи. Али пре но што уђем у саму ствар хоћу да кажем једно.

Клуб социјалдемократских посланика у овој кући не стоји на становишту бољшевизма, не одобрава ни теорију, а ни праксу бољшевизма, и огромна већина југославенске радничке класе судјеловала је лојално код нашег националног уједињења и здружено помагала консолидацију наше државе, а нарочито људи, који седе у нашем клубу, учинили су све да и теоријски и практично побијају бољшевизам. Према томе, господо моја, ја мислим, да је врло јефтин начин, који је

употребио г. министар Прибићевић, да се одговарајући на нашу интерпелацију позива на оно што болшевици чине. Јер господо, ако један чини зло и неправо, није зато други добио право да то исто чини. А оно што наша цензура чини, по општем је увјерењу зло и до крајности глупо.

Ја ћу се опет вратити на моју омиљелу тему, која вам је без сумње већ постала досадна а то је: да то зло долази од једнога фактора, који ствар има у шакама, и за коју није ни надлежан нити способан за тај посао, а то је војска. Ја опет понављам, да је војска учинила све за национално уједињење, али да оно што даље чини, јесу медвеђе услуге нашој земљи и народу, па и влади, и са тим пре влада има дужност, да цензуру узме из руку војске. Ми немамо никаквих војних операција нити, без сумње, имамо каквога спремања за даље операције, али и ако има каквих војничких тајни, онда треба да се даду инструкције цензорима, који ће даље по тим инструкцијама своју дужност вршит. Али да ви олако узмете оно, што цензура чини, да се томе смејете, да ову расправу сматрате као зврндање једне досадне мухе, то ми је господо жао, јер смо ми сви под притиском цензуре страдали. Ми смо једва чекали да се цензура решимо и сад, кад долази моменат за то, и кад се показује добра воља да се не ћемо водити више по принципима старе Аустрије, да се не ћемо водити више по принципима старе окамењене солдатеске, ви перете руке и не ћете да усвојите то, што би ми жељели. Да, господо моја, и ако стојите на становишту да цензура мора да постоји, и ако мислите, да је потребно да цензура постоји, то не треба ипак бити допуштено да цензура иде до пароксизма, то не значи да она мора бити неограничена. Ви сте, господо, чули, шта је господин Златић прочитао. Па тај цензор господо спада у лудницу, а не у државно звање! Ја претпостављам, да код цензуре, кад већ постоји, треба да буду људи, који нису аналфабети, и који требају да имају строге инструкције, па да по њима раде, а не да буде овако једна луда кућа.

Ми нисмо никако за то, да се врши саботирање у држави. Радничка класа у Југославији сарађивала је на нашем националном уједињењу, а и данас калаборира на коначном консолидовању наше државе и на уређењу наше државе ипак стојите у погледу слободе штампе ван закона, а све пред јефтним изговором, да је све оно што се пише у радничким новинама једноставно глорификација и пропаганда за болшевизам. Али, ја не ћу

о томе сад да говорим. Прекосутра је интерпелација о догађајима од 1. маја на дневном реду, и ја ћу онда имати слободу да се, са вашом дозволом, одредим у име нашега клуба према тој ствари, а сад могу казати једно. Болшевизам се не може побити цензуром, то је сасвим сигурна ствар. Болшевизам има своје дубоке узроке и разлоге, и реч болшевизам је код нас сасма неодређен појам, то је реч која се у сваком, а највише у кривом смислу употребљава, и код нас је с том ствари онако, како то Швабе кажу „landläufig“ да се под том ријечи обично сматра само проста злочинства и насиља. А то ни пошто није оправдано и још је мање оправдано да се дозволи да државне власти могу чинити оно што сада чине, а само под једним изговором да се болшевизам сузбије. Ако има икако средство да се болшевизам сузбије, то је онда зацвијело слобода штампе. Ви у Аустрији имате најбољи пример за то. Социјалдемократе су у „Arbeiter Zeitung“ могли потпуно слободно да пишу и слободно да побијају болшевизам, и на тај начин су успели да огромне радничке масе очувају од странпутица болшевизма и тиме су успели да радничка класа у Немачкој Аустрији није болшевичка, премда живи у далеко лошијим и јаднијим приликама него што су оне, у којима живи радничка класа Југославије.

Но кад код нас имате и таквих глупости да на пр. кад пише: „Комунистички манифест“ под знаком навода и цензор унутра остави „манифест“ а заплијени „комунистички“, онда се тому морате смијати. Онај који се бори против болшевизма мора онда да се бори против некаквих ветрењача које нико не види јер оно што некто пише о болшевизму, само цензор чита.

Ја би жељео да се влада овђе не извлачи, и да се не прави изговоре на рачун комунистичке владе у Пешти него да каже да ли је влада вољна да своје цензоре контролише да им даде строге инструкције и да пази да ти цензори те инструкције не прелазе и не праве таквих бедастоћа какве су доселе правили. То је оно главно питање, а свеједно је, да ли је за то надлежан министар Прибићевић или не, јер ми немамо разговора са једним министром, него са читавом владом. За то није у реду да (Министар унутарњих дела Светозар Прибићевић: Шта би се влада извлачила, рекао сам, да одговарам и мериторно!) Стога желимо конкретан одговор владе, да ли она жели да регулира то питање и да ослободи штампу несносних прилика, јер овако како је сад апсолутно даље нејде

и мислим, да ћемо се у том сви сложити, сви без разлике странака.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Ријеч има народни посланик Димитрије Машкић.

ДИМИТРИЈЕ МАШИЋ: — Господо, знам да сте дугим радом и разговором заморени, ја ћу бити кратак. Повода ми је дала изјава господина министра унутрашњих дела па сматрам својом дужношћу, да неколико речи о овој ствари кажем и изнесем своје наворе и мишљење. Вјерујући у то да ћу тим потмоћи и вама самим, посланицима, да до правилног закључка дођемо сви, јер не мислим да се упуштам у ствар самога питања нарочито питања господина интерпеланта о писању радничких новина. Мислим да говорим у опште о писању и опште о писању у нашој журналистици и о цензурисању. Највише ме нагонио израз господина министра унутрашњих дела, који поред осталог рече, да влада мора да одржава цензуру са разлога, којих је он већ навео и ви сте их чули за то што су ратне прилике и што читав свет има цензуру. Ми у нашој старој отачбини Србији нисмо имали закона да постоји цензура за штампу. Ја мислим, да ни сада нема тога закона. Наше војне власти — ви се сећате кад је била интерпелација народног посланика Лазаревића, да је наша административна област њезиним многим уредбама изигравала чак и законе. Она је створила и цензуру. Узмимо, нека је то умјесно за то, јер то раде и друге државе и власти. Разумем, да цензура постоји на бојној линији, где има војних операција и војних припрема, али ми смо данас у толико далекој позадини од демаркационе линије, где нема ни припрема ни војске, па зато нема ни смисла, да постоји цензура па чак и за парламенат нове државе која сада ради. Изгледа ми, да та цензура у старим границама Србије, у Београду треба да постоји не ради заштите неких војних операција и војних планова, него, да влада нема вере у парламенат, да ће он помагати то стање, дејствујући на штампу и да ће бити у стању да сачува интересе нове отачбине, него над парламенат поставља плаћене чиновнике, цензоре да контролишу не само рад наших новинара него и рад самога парламента. Тога нигде у свету нема, тога није било ни у диктаторској руској думи, да се брише радња парламента и у јавним седницама. Ја не знам, да је то право, да један плаћени чиновник као цензор у име владе сме да брише рад јавне седнице југославенске

народне скупштине. Ономад су били у новинама избрисани сви говори свих говорника из јавне седнице скупштинске, чак је редуциран и говор господина министра војног, који је како сви знате читао свој одговор на интерпелацију господина Милована Лазаревића, чији су говори у новинама брисани. Молим вас, како изгледамо ми? Изгледа да код нас народних посланика у скупштини па и код самога министра војног нема довољно обазривости, да се сачувају интереси југославенског краљевства, него треба да те интересе чува плаћени владин чиновник. То је срамота, ми то не смемо дозволити и ја сам то усмено казао предсеништву скупштине и поднео сам му тај лист у коме су сви говори цензуром избрисани а он ме је уздржао да не правим јавно питање. Али ово ми је згодна прилика допла и ја вам кажем, ми смо дужни, да не пређемо ћутке преко овога, него да од председништва тражимо, да узме у заштиту јавну радњу народне скупштине у јавној седници, јер нема те власти и силе, која може у штампи да брише радњу народне скупштине. Полусуверенитет је у нашим рукама, а ми то право не смемо да дамо ни влади: Влада има да ради у споразуму с нама ако хоће, ако јој се не допада нека иде, наћи ћемо ми другу владу, а ми не можемо допустити влади, да над нама врше цензуру њезини плаћени чиновници по свом ћефу. Ја сам од 1888. године посланик и верујте, никад нисам доживео, да се говори са јавних седница народне скупштине бришу. Дали смо ми за то створили тај нови парламенат, да буде много конзервативнији него ма у каквој диктаторској држави.

Да ли смо ми зато ратовали, да ли смо зато основали ову велику државу и овај велики парламенат да не будемо конзеквентни и да не умемо чувати скупштинско достојанство него да допустимо влади да она својом цензуром над нама врши контролу?

То сам имао да кажем и да поновно умолим Председништво да нека најживље узнастоји код владе да се очува достојанство и углед овога дома, те да влада не допусти ни једном свом цензору да сме ма што брисати од онога што се овде, у Скупштини, и јавној седници, изнесе. Јер кад то могу овде по галеријама да слушају жене и деца, онда треба да то могу да прочитају и зрели људи који не могу доћи овде да слушају. На послетку, ми овде и не говоримо за Министре. Сви, Ви ни ја никад не бих могли да разuverимо ни једног Министра па да му причамо и пуних

10 дана. Ми, дакле, не говоримо овде за Министре него смо ми овде дошли да контролишемо њихов рад и да их критикујемо. Ми не говоримо за Министре него говоримо за народ, чувајући његова права у борби са Министрима и несавесним људима.

То сам имао да кажем и ништа више.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч г. Др. Симеоновић Чокић.

Др. СИМЕОНОВИЋ ЧОКИЋ: — Мој друг госп. Др. Радоје Јовановић, предложио је на крају свога лепог говора прост прелаз на дневни ред. Он је то учинио с једном мотивациом, која, ако сам је добро разумео, иде на то да се пређе на дневни ред стога, што интерпелација није била упућена на надлежног Министра. Господин Министар Унутрашњих Дела одговорио је, међутим, на ту интерпелацију. Својим одговором он је, с једне стране, признао, доста велике недостатке у вршењу цензуре до данас али је, уједно, показао да ће уложити најбољу вољу да се ти недостатци одклоне, да ће све што је до њега и његових другова стоји учинити да се та цензура уреди и поправи. Пошто је на тај начин, г. Министар дао мериторни одговор и пошто ја верујем у његову добру вољу да то и учини, то ја предлажем да, на темељу овога пређемо даље на дневни ред.

Пошпредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч г. Васа Кнежевић.

Само Вас молим, г. Кнежевићу, да будете што краћи, јер вам, изузетно од Пословника, и по трећи пут, подељујем реч.

ВАСА КНЕЖЕВИЋ: — Молим Вас, ја имам право на реч и ради личног објашњења.

Ја морам протестовати противу тога што су се господа посланици према мени тако понашали. Они нису мој говор наводили онако како сам ја говорио, него како су га они хтели разумети. Ја сам још унапред казао, да нисам бољшевик; казао сам, да се од метода бољшевичких ограђујем, господин Радоје је ову ствар хтео намерно да изврне; он је казао да сам ја кокетовао на лево; казао је да сам одобравао бољшевички терор и диктатуру; даље је казао; да се многи од нас издају на улици за бољшевице и да и ја то чиним. Он је то изрично казао; то је записано у стенографским белешкама. Међутим ја хоћу да констатујем овде, и да нарочито то подвучем, да је г. Радоје Јовановић ово свесно изврнуо и свесно изрекао једну неистину, јер он не може ничим потврдити то да сам ја, ма кад и ма где, казао да сам бољшевик.

Ја хоћу господо, овде ту ствар нарочито да констатујем, да је један новинар устао и говорио против цензуре, а предложио је прост прелаз на дневни ред, који условљава цензуру и надаље. Он је говорио исто тако против цензуре, а кад је поднет мотивисани прелаз за дневни ред којим се тражи укидање цензуре, он је био против тог предлога, чиме се ипак онемогућава укидање цензуре.

Подиредседник др. ИВАН РИБАР: — Има реч г. министар унутрашњих дела.

Министар унутрашњих дела СВЕТОЗАР ПРИВИЋЕВИЋ: — Господо народни представници, ја ћу само са неколико речи, да одговорим појединој господи. Морам, господо, пре свега, да захвалим г. Кнежевићу, који се у пола задовољио одговором, а то значи са 50 процената. Ја морам са тиме као министар унутрашњих дела да будем задовољан. Господину Кораћу морам да напоменем, да ја нисам избегавао одговор јер ја сам казао да нисам надлежан, и да је господин интерпелант на кривом путу, што је ту интерпелацију упutio на мене, али у исто време казао сам, да ћу господину интерпеланту одговорити мериторно у име краљевске владе.

Одмах кад то кажем, морам казати и то, да је влада до сада у свима питањима била солидарна потпуно и да влада за своју досадашњу политику носи потпуно солидарно одговорност. Овом приликом морам устати у одбрану г. Министра-председника и морам да кажем и то, да у колико цензура чини прекорачење, да тај њен поступак не одобрава ни сам г. министар-председник. Господа морају узети у обзир и то, да код оних сиљних послова што их има г. министар војни, и које врши г. министар-председник, а који заступа уз то г. министра спољних послова да они апсолутно не могу доспети да прате свако прекорачење цензуре. Ја знам, да ће на то господин Кораћ казати: па где су упутства? Али ви, господо, врло добро знате, да се инструкције врло различно схваћају и да то зависи од способности органа који имају та упутства да примењују (Чује се: Промените их). Ви знате врло добро, да се такве појаве дешавају свуда, и ја нисам нашао ни једне земље, где се врши цензура, да је неко са применом цензуре задовољан, и ја потпуно разумем, да не можемо са цензуром ни ми да будемо задовољни. Ја разумем, господина Кораћа, који тражи, да се ово питање регулише.

Што се тиче бољшевика, ја мислим, да ћемо ово питање расправити у једној од сед-

ница у понедељак, или уторак, и ми ћемо имати прилике тада, да поводом тога укрестимо наше мачеве.

Господо, морам још да изјавим и то, да мотивисан прелаз на дневни ред, који је предложио г. Кнежевић не могу прихватити, а да не примам ни мотивисан предлог г. Радоја Јовановића, зато што сам ја у име Краљевске владе одговарао и што влада хоће да носи солидарну одговорност, него примам прост прелаз на дневни ред који је предложио Др. Симеоновић Чокић.

Подиредседник Др. ИВАН РИВАР: — Има реч г. Радоје Јовановић ради личног обавештења

Др. РАДОЈЕ ЈОВАНОВИЋ: — Ја изјављујем, да нисам имао ту намеру, да увредим г. Кнежевића, него да сам добио импресију тако, да је господин Кнежевић дошао у положај онога, који се брави по мало, али кокетира на лево! То је моја лична импресија и мислим, да господин Кнежевић није требао да употреби онако оштре речи, које је употребио и које се употребљавају на зборовима, јер иначе, ако их он буде и други пут употребио, ја ћу му у том случају потпуно на раван начин да одвратим.

Подиредседник др. ИВАН РИВАР: — Прелазимо на гласање, молим господо посланике да изволе заузети своја места, г. Кнежевић са друговима упутили су мотивисан предлог који је по г. Кнежевићу прочитан. Надаље такођер предложено је мотивисан предлог дра. Радоје Јовановић, а народни посланик др. Чокић предложио је прост прелаз на дневни ред. У смислу пословника члан 91-ог најпре се гласа о простом прелазу на дневни ред. Стога ја питам народне представнике да ли примају овај предлог за прост прелаз на дневни ред? Она господа која су против тога нека изволе устати. (Већина седи.)

Већина седи. Према томе је прост прелаз на дневни ред примљен.

Господо посланици, имамо још једну тачку дневног реда, али пошто је време поодмакло, ја предлажем да данашњу седницу закључимо и предлажем, да се друга утврди за будући уторак у 4 сата поподне са продукењем данашњег дневног реда.

Прима ли се овај мој предлог? (Прима). Закључујем данашњу сједницу а будућу уричем за уторак четири сата после подне.

Седница је закључена у 20¼ сати.

Видео Секретар, Јосиф Бојиновић с р.

Интерпелација

Др. Милана Секулића и другова управљена на г. Министра војног и морнарице.

На предлог Врховне команде је 13 јануара о. г. одобрио Ваш предходник Браћи Цветковићима у Београду војничку лиферацију од 600 вагона јечма и зоби, по цени од 70 динара по 100 клг.

У доба склапања овог у аналима војничких лиферација јединственог уговора, била је цена јечма и зоби, на терену војске којој је исти требао бити лиферовац, 70 круна по 100 клг. Врховна је команда још пре дефинитивног склапања уговора енергично и више пута упозоравана, да ће лиферанти, ако им се понуда прими, у страховитој мери општетити државу. Но све и да није на ово упозоравана њена је императивна дужност била, да пре прихваћања ове понуде и сама испита, путем с ојих органа, какве су биле тада цене јечма и зоби на терену војске, са којег се и за који се лиферација имала обавити.

Овим поступком, Врховне Команде и г. Министра војног и морнарице држава је платила лиферантима у место 4,200.000 круна своту у износу од 4,200.000 динара, а то значи, да је држава, управо кажњивом, небригом својих органа општећена за 8,400.000 круна! Пошто се овај лиферанцки профит од стране меродавних можда врло скромном грађанском добити сматрао, то се г. лиферантима и преко границе свих правних и моралних могућности још и даље изашло у сусрет: лиферанти се сасвим незаконито ослобођавају од плаћања обртног пореза и осталих такса а да се не потуже на тесногрудост државе, она ће им бесплатно дати још џакове!

На основу свега овога питамо Г. Министра војног и морнарице:

1.) да ли му је све то познато;

2.) да ли је вољан уговор, ако лиферација није извршена, сместа рестингирати, а ако је лиферација извршена, да ли је вољан учинити кораке, да држава као изнад половине вредности општећена странка, добије натраг преплаћену своту и да лиферанти плате порезу и остале таксе.

3.) да ли је вољан повести истрагу да установи како је могло доћи до тога, да власти оваке понуде препоручују и прихваћају, те да на основу резултата истраге према кривцима, који су починили дело означено у

116 §-у односно у 135 §-у 5 алинеја општег казненог закона најстрожије поступи?

У Београду 23 маја 1919 год.

Др. Милан Секулић с. р.
Васа Кнежевић с. р.
А. Христан с. р.
В. Ђораћ с. р.
В. Букшег с. р.
Јосеф Петејан с. р.
М. Чобал с. р.
Ј. Ковачевић с. р.
Др. Лончар с. р.

Интерпелација.

Господину Председнику Министарског Савета и Заступнику Министра Спољних послова.

Још за време седница Српске Народне Скупштине на Крфу у фебруару 1918. год. поднео сам Интерпелацију на Господина Председника Српске Краљ. Владе Министра Спољних послова о злоупотребама трговине, коју су починили неки чиновници Министарства Спољних послова; па чак под државним печатом место акта износили и платину из савезничких земаља и продавали непријатељу.

Било је у општем интересу да се на ову интерпелацију одговори што пре и што потпуније ако то ни до данас није учињено.

На против видео сам да су извесни обележени као кривци по овој ствари, били похапшени, разрешени своје дужности, да је нарочито попуњаван Битољски Велики Суд и као завршетак — ослобођење криваца.

Нова Краљевства воља да постави своје темеље на неумитној... према свакоме а морал мора бити изнад свега.

Да би јавност имала праву слику ове колико неморалне толико и жалосне трговине имам част изјавити да желим да ми се на поднету интерпелацију по овоме одговори што пре у Народном Представништву и интерпелишем још:

1. Како је било могуће да се кривци извуку од одговорности и да један од њих носи још и униформу Српског официра.

2. Мисли ли Господин Председник Владе Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца да је ова афера свршена и правда задовољена и ако мисли на основу чега?

3. Ако не мисли шта је даље предузето да правда буде задовољена.

12. маја 1919. год. Београд.

Интерпелант
Световар К Ђорђевић
народни посланик.

Интерпелација.

Господину Министру Финансија.

Поводом мога питања у Народ. Преставништву Господин Министар Финансија изволео је изјавити да ће поводом питања говорити овда кад одговори на поднету интерпелацију по томе и упутио ме да интерпелацију поднесем, што ја ево и чиним.

Од уласка у земљу стално је оскудица у монополским артиклима соли, петролеуму, дувану, жигицама и такс ним и пошт. маркама.

Одговарајући на једно моје питање у Српској Народној Скупштини Господин министар ми још у децембру 1918. год одговорио како је предузето све да се оскудица умањи ако не да је нестане.

Од свега тога ништа ни данас после пет месеци. Све је по старом.

Из земље стижу силне жалбе на оскудицу и оно мало млека што га има пропада јер сир и кајмак немају чиме да се посоле, а и оно што се даје ни сољено није за тај посао јер је нечисто и прљаво и са пуно сумпора те квари сир и кајмак.

Услед несташице у петролеуму свет је куповао бензолин и рђав петролеум и услед тога има маса осакаћено па и смртних случајева у целој земљи.

Дуван је тако исто дат у режију нарочито у Нишу онима, који су и ту Бугарима имали концесију да предаде и контрола је без бандеролних марака, а тако исто и да је различита по паклама.

У опште цео рад управе монопола даје слику несређености лутања слабе енергије и очигледног нераумевања и неумешности да се нађе у створеној ситуацији.

Тога ради принуђен сам да интерпелишем Господина Министра.

1. Кад је из писања свију листова и више протеста у Парламенту све ово познато Господину Министру Финансија је ли и исто предузимао да управа Монопола поправи свој нерад и нехат?

2. Шта је за побољшање учињено до сада?

3. Налази ли Господин Министар да је услед овог нерада и наопаког рада управа Монопола штетила и државна каса и то врло много, то је важно код овакових наших данашњих финансија.

4. Мисли ли да је добро поступао остављањем ствари по старом у управи и да је све поправљено унапређењем чиновника управе?

5. Ако увиђа све зло које из овога нерада управе потиче, мисли ли и кад да са нерадницима разриеша и да их како и на који начин казни за овај немар и нерад.

20 маја. 1919 год. Београд.

Интерпелант
Светозар К Ђорђевић
народ. посланик.

Интерпелација

Господину Министру војном.

После вашег одговора на кратко питање које о цени зоби за војне потребе, ранију и садашњу, да би Н. Представништво могло заузети једно одређено становиште у овој ствари, — част ми је умолити вас за обавештене још по томе:

Ако је главнокомандујући савезничке војске и могао одређивати цену зоби 7. октобра прошле године. За трајне операције и у зони операциској, зашто је ваше министарство примило мој утицај и пошто је земља ослобођена била?

Какво је мерило имало Министарство војно, кад је ценовником од 4. фебруара одређена цена јечму 1. кр. а овсу 1 к. 10. по клг. за територије бивше А.-Угарске монархије, а 0.80 дин. по кг. за остале области Краљевства.

Кад је закључен уговор о набавци 300 вагона зоби са браћом Цветковић; колико су вагона досад лиферовани; колико им је исплаћена и јели Министарство имало још какве понуде осим њихове?

Одкуда браћа Цветковић Хадитриниске робе; ко им је ту робу продао; пошто су је они купили и по којој су је цену Министарству нудили.

23. маја. 1919. Београд.

Ст. Д. Рибарац, нар. посланик.

Интерпелација

Господину Министру Унутрашњих Послова.

Прошле године за време бављења наше Владе на Крфу Господин Сретен Којић Народни Посланик изузео је из државне касе близу десет хиљаде динара на рачун округа Крагујевачког а на име плате као окружни деловођа. Међутим Г. Којић није био деловођа окружног одбора у 1915. години дакле пред наше повлачење па ни доцније, он је према томе једним недопуштеним начином оштетио округ Крагујевачки.

Питам Господина Министра да ми изволи одговорити 1. јели познато Господину Министру да је Г. Којић горњу суму на рачун округа изузео из државне касе и на основу чега?

2. Јели вољан Господин Министар предузети потребне мере да се ова ствар иследи и округу обезбеди горња сума новаца?

23. Маја 1919. год. Београд.

Интерпелант
Живојин Т. Златић.
Нар. посланик.

